

Innst. 49 S

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Meld. St. 33 (2015–2016)

**Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Nav i en ny tid –
for arbeid og aktivitet**

Innhold

	Side
1. Sammendrag	1
1.1 Innledning.....	1
1.1.1 Overordnede mål i arbeids- og velferdspolitikken.....	1
1.1.2 Kort om utfordringsbildet fremover.....	2
1.1.3 Oppsummering av hovedpunkter i meldingen.....	3
1.2 Ekspertgruppen som har gjennomgått arbeids- og velferdsforvaltningen.....	4
1.2.1 Innledning.....	4
1.3 Arbeidsrettet oppfølging fra Nav-kontoret.....	4
1.3.1 Innledning.....	4
1.3.2 Oppsummering av forslag for å styrke den arbeidsrettede brukeroppfølgingen fra Nav-kontoret.....	5
1.4 Arbeids- og velferdsetatens rolle i arbeidsmarkedet.....	5
1.4.1 Innledning.....	5
1.4.2 Tiltak.....	6
1.5 Videreutvikling av partnerskapet i Nav-kontorene.....	6
1.5.1 Innledning.....	6
1.5.2 Oppsummering.....	7
1.6 Økonomiske og administrative konsekvenser.....	7
1.6.1 Innledning.....	7
1.6.2 Virkninger for individ og samfunn.....	8
1.6.3 Administrative og økonomiske virkninger.....	8
1.6.4 Samlede virkninger.....	8
2. Komiteens merknader	8
3. Forslag fra mindretall	26
4. Komiteens tilråding	28

Innst. 49 S

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra arbeids- og sosialkomiteen

Meld. St. 33 (2015–2016)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Nav i en ny tid – for arbeid og aktivitet

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

1.1.1 Overordnede mål i arbeids- og velferdspolitikken

Arbeidskraft er samfunnets viktigste ressurs, og det er derfor behov for en aktiv arbeids- og velferdspolitik med sikte på at flest mulig skal kunne delta i arbeidslivet. Vi skal ha et trygt, fleksibelt og familievennlig arbeidsliv med plass til alle, og som støtter opp under høy sysselsetting og lav ledighet. Høy sysselsetting ligger til grunn for utformingen av den økonomiske politikken, det inntektspolitiske samarbeidet, arbeids- og velferdspolitikken og innsatsen for et inkluderende arbeidsliv. Et velfungerende arbeidsmarked, der det lønner seg å jobbe fremfor å motta trygd, er viktig for å oppnå høy sysselsetting og inkludering av flere mennesker i arbeidslivet.

Det er sentralt å føre en politikk som støtter opp under at jobbskifter og tilpasninger i arbeidslivet som hovedregel håndteres uten medvirkning fra det offentlige. Arbeids- og velferdspolitikken skal legge til rette for at personer som har problemer med å få innpass i arbeidsmarkedet, også kan få en egnet jobb, og motvirke at personer i yrkesaktiv alder faller ut av arbeidslivet. Et inkluderende arbeidsliv med plass til alle og en arbeids- og velferdspolitik som understøtter denne visjonen er, sammen med utdanning og

gode helsetjenester, helt sentrale virkemidler også i kampen mot fattigdom og utenforskap.

Et godt arbeidsmiljø er et viktig bidrag til god helse og arbeidsevne og kan forhindre at folk faller ut av arbeidslivet. Målet er at flest mulig får brukt sine evner, og at arbeidsgivere får tak i den kompetansen de trenger.

De som på midlertidig eller varig basis ikke er i stand til å arbeide, skal sikres nødvendig inntekt. Norge har gode velferdsordninger som er bygget ut gjennom mange år og under skiftende politiske flertall. Hoveddelen av befolkningen i yrkesaktiv alder som ikke er i arbeid eller under utdanning, mottar i dag offentlige ytelser. Det er dermed få i Norge som er helt avhengig av familie og andre for å kunne finansiere et livsopphold. Dette bidrar til at fattigdom er et avgrenset problem i Norge sammenliknet med de fleste andre land.

Inntektssikringsordningene bør være innrettet slik at det alltid lønner seg å jobbe, eventuelt å øke arbeidsinnsatsen dersom man kombinerer arbeid og ytelser. For å inkludere flere i arbeidsmarkedet vil kravene til aktivitet i velferdsordningene økes. Dette vil blant annet gi legitimitet til velferdsytelsene gjennom en bedre balanse mellom rettigheter og plikter, og styrke den enkeltes muligheter til å komme i jobb.

For å oppnå disse målene er det helt nødvendig å videreutvikle offentlig sektor med sikte på en mest mulig effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Gjennom forenkling av lover og regler og mindre byråkrati i møtet mellom forvaltning og det enkelte mennesket vil vi skape en enklere hverdag for folk flest. Mer makt og myndighet på lokalt nivå vil kunne sikre bedre tilpassede tjenester og gi den enkelte økt innflytelse over sitt liv.

Arbeids- og velferdsforvaltningen er en helt sentral utøver av arbeids- og velferdspolitikken ved å forvalte velferdsytelser, tilstå velferdstjenester og

hjelpe dem som har behov for bistand for å kunne delta i arbeidslivet. Stortingsmeldingen handler primært om tiltak for å videreutvikle arbeids- og velferdsforvaltningen, med det formål at den i økt grad skal understøtte målet om flere i arbeid og færre på trygd, og at forvaltningen skal være robust slik at den kan møte ulike utfordringer som kan oppstå over tid. Meldingen er dermed en del av oppfølgingen av de strategiene og tiltakene som ble presentert i rapporten fra ekspertgruppen som har gjennomgått arbeids- og velferdsforvaltningen.

Stortingsmeldingen legger til grunn igangsatte og gjennomførte prosesser knyttet til de ordninger og virkemidler som arbeids- og velferdsforvaltningen forvalter. Endringer på dette området er allerede delvis lagt frem for Stortinget i desember 2014 gjennom Prop. 39 L (2014–2015) Endringer i arbeidsmiljøloven og sosialtjenesteloven og meldingsdelen til denne, og i Meld. St. 16 (2015–2016) Fra utenforskap til ny sjanse – Samordnet innsats for voksnes læring. I tillegg er man i gang med en gjennomgang av sentrale aspekter ved inntektssikringsordningene, med hovedvekt på arbeidsavklaringspenger, med sikte på at de i større grad skal stimulere til arbeid fremfor trygd. Det ble i meldingen orientert om at det tas sikte på å sende ut et høringsnotat før sommeren 2016. Man er også opptatt av at arbeids- og velferdsetaten har nødvendige systemer for å gi brukerne gode tjenester i ulike kanaler. Det vises i den forbindelse til Prop. 67 S (2015–2016) Oppstart av Prosjekt 2 i modernisering av IKT i Arbeids- og velferdsetaten. En slik modernisering av arbeids- og velferdsetatens IKT-systemer er blant annet et nødvendig ledd i digitaliseringsstrategien.

Meldingen handler ikke om de tiltakene som er satt i verk for å møte en situasjon med økt ledighet, og den handler heller ikke om de tiltakene som vil bli satt i verk for å møte en økt tilstrømming av flyktninger, selv om arbeids- og velferdsforvaltningen har viktige oppgaver for å møte disse utfordringene. Tiltak knyttet til arbeids- og velferdsetatens rolle og innsats når det gjelder å få flyktninger raskere over i arbeid, er behandlet i Meld. St. 30 (2015–2016) Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk. Forslagene i denne meldingen handler likevel om tiltak som vil gjøre arbeids- og velferdsforvaltningen mer robust for å møte denne typen utfordringer, da en helt sentral del av forvaltningens oppgave på disse områdene er den innsatsen som gjøres i Nav-kontorene for å bidra til at flest mulig er eller kommer i arbeid.

1.1.2 Kort om utfordringsbildet fremover

Gjennomføringen av arbeids- og velferdspolitikken påvirkes av en rekke utviklingstrekk i samfunnet. Endringer i demografi, arbeidsmarked, teknologi

og trygdeforbruk fremover vil kunne skape nye betingelser for organiseringen av og oppgaveløsningen i Nav-kontorene, for kontorenes samhandling med brukerne og med eksterne samarbeidsparter.

Det vises til kapittel 1 i meldingen der noen av de viktigste drivkreftene av betydning for gjennomføringen av politikken på arbeids- og velferdsområdet omtales, samt hvilke utfordringer dette stiller arbeids- og velferdsforvaltningen og Nav-kontorene overfor i årene fremover.

Det fokuseres spesielt på at:

- Den demografiske utviklingen vil bety at forsøringsbyrden, målt som antall ikke-yrkesaktive i forhold til antall yrkesaktive, kommer til å øke i årene fremover, selv om en lykkes i å øke yrkesaktiviteten i de eldre aldersgruppene og lykkes med integreringspolitikken. En større folkemengde vil samtidig medføre at arbeids- og velferdsforvaltningen må være i stand til å håndtere betydelig flere brukere av tjenester og stønader.
- Fallet i oljeprisen det siste året medfører et lavere aktivitetsnivå innen petroleumsrelatert virksomhet og økt ledighet i deler av landet, samtidig som det fortsatt er etterspørsel etter arbeidskraft i andre deler av næringslivet. En viktig utfordring for arbeids- og velferdsforvaltningen vil derfor være å legge til rette for mobilitet for å bidra til fortsatt høy sysselsetting og lavest mulig ledighet.
- Dagens migrasjonsbilde med høy innvandring fra Asia og Afrika stiller arbeidslivet, arbeids- og velferdsforvaltningen og andre tjenesteytere overfor store utfordringer. Flyktningssituasjonen stiller arbeids- og velferdsforvaltningen overfor økte og til dels nye utfordringer ved at den skal bidra til at flest mulig av dem som får opphold i landet, blir integrert i det norske arbeidslivet.
- Det blir stadig færre arbeidsplasser der det ikke stilles krav om yrkesutdanning eller videregående utdanning og mer formell kompetanse. Samtidig er det fortsatt et relativt høyt frafall fra videregående skole og mange med svak yrkeskvalifiserende kompetanse. Sterkere konkurranse om denne typen jobber som følge av den økte innvandringen kan gjøre innsatsen med å bistå denne gruppen enda mer krevende.
- Samtidig som grupper med manglende formalkompetanse kan ha problemer med å komme i jobb, kan det bli mangel på arbeidskraft innen visse yrker.
- Økt bruk av arbeidslivet som kvalifiseringsarena øker forvaltningens behov for arbeidsmarkedskompetanse og direkte kontakt med arbeidsgivere for å kunne skaffe jobb til dem med nedsatt

arbeidsevne og andre med ekstra behov for bistand.

- Mennesker med helseproblemer utgjør en dominerende andel av arbeids- og velferdsforvaltningens brukere som har behov for arbeidsrettet bistand. Det er behov for å styrke båndene mellom arbeids- og velferdsforvaltningen, utdanningsinstitusjonene og helsetjenestene, samt å utvikle en felles forståelse for at arbeid også kan ha positive helseeffekter.

Det vises til meldingens kapittel 1.4, der reformer i arbeids- og velferdspolitikken de senere år redegjøres for.

1.1.3 Oppsummering av hovedpunkter i meldingen

Meldingen omhandler videreutviklingen av arbeids- og velferdsforvaltningen slik at den blir bedre i stand til å nå målene i arbeids- og velferdspolitikken. Med utgangspunkt i forslagene fra ekspertgruppen som har gjennomgått arbeids- og velferdsforvaltningen, drøfter meldingen tiltak med sikte på å:

- Styrke og videreutvikle de arbeidsrettede tjenestene både for arbeidsgivere og arbeidssøkere.
- Sikre utvikling av mer brukerrettede tjenester som er effektive, målrettede og bidrar til gode opplevelser for brukerne av Nav-kontorene.
- Gi Nav-kontorene økt myndighet og handlefrihet.

I meldingens kapittel 3 angis retningsvalg og forslag knyttet til den arbeidsrettede oppfølgingen ved Nav-kontorene. Formålet er å gi brukerne bedre og mer målrettede tjenester og å legge til rette for en tettere, enklere og bedre individtilpasset oppfølging av de brukerne som har behov for det:

- Arbeids- og velferdsdirektoratets kanalstrategi skal bidra til bedre digitale tjenester for brukerne og frigjøre mest mulig ressurser til å drive arbeidsrettet oppfølging i Nav-kontorene. Kanalstrategien skal videreutvikles.
- Unge skal være en prioritert målgruppe for arbeidsrettet bistand. Garantiordningene skal forenkles for å oppnå en klarere og mer entydig prioritering av unge.
- Gjennomføringen av behovs- og arbeidsevnevurderingene skal forenkles med sikte på økt arbeidsretting, avbyråkratisering og bedre brukermedvirkning.
- Regjeringen vil gjennomgå aktivitetskravene i de ulike livsoppholdsytelsene med sikte på konkretisering.

- Regjeringen vil påse at arbeids- og velferdsforvaltningen er utstyrt med tilstrekkelig gode reaksjons- og sanksjonsmidler, og om mulig innføre et mer likeartet og nyansert reaksjons- og sanksjonssystem i de ulike ytelsene.

I meldingens kapittel 4 argumenteres det for å gjennomføre følgende tiltak for å videreutvikle og styrke arbeidsmarkedsinnsatsen overfor arbeidsgivere og arbeidssøkere:

- Arbeids- og velferdsetaten skal tilby bedre informasjon om arbeidsmarkedet til arbeidssøkere og arbeidsgivere.
- Arbeids- og velferdsetaten og bemanningsbransjen skal samarbeide bedre for å oppnå økt inkludering i arbeidslivet av personer som i dag står utenfor.
- Videreutvikle Arbeids- og velferdsetatens bistand til arbeidsgivere. Arbeids- og velferdsdirektoratet skal blant annet se etatens tjenester til arbeidsgivere i sammenheng, og hvordan koordineringen av bistand til arbeidsgivere kan bli bedre og gjøre innsatsen mer helhetlig.
- Arbeids- og velferdsetaten skal få økt fleksibilitet til å kunne velge om avklarings- og oppfølgingstjenester skal kjøpes av eksterne tiltaksarrangører eller foregå i egenregi innen avklarte økonomiske rammer.
- Videreutvikle styringsmodellen for arbeidsmarkedstiltakene i en retning som i større grad vektlegger kvaliteten på tiltaksplassene og resultater for arbeidssøkerne og i mindre grad vektlegger telling av gjennomførte aktiviteter.

Flere av forslagene vil også legge bedre til rette for å gi Nav-kontorene økt myndighet og handlefrihet, jf. meldingens kapittel 3 og 4. I tillegg drøftes det, jf. meldingens kapittel 5, hvordan utøvelsen av partnerskapet har hatt betydning for de resultatene som arbeids- og velferdsforvaltningen har oppnådd, og hvordan partnerskapet kan utvikles slik at det bidrar til en bedre måloppnåelse i arbeids- og velferdsforvaltningen gjennom å:

- Utvikle en mer felles styringslogikk mellom stat og kommune gjennom å gi mer lokal frihet i gjennomføringen av den statlige arbeids- og velferdspolitikken.
- Utvikle ledelse og kompetanse i Nav-kontorene for å utnytte det rommet som skapes gjennom mer lokal frihet.
- Stimulere til større Nav-kontor både gjennom kommunesammenslåinger og interkommunalt samarbeid for å bygge bredere fagmiljøer og bedre ivareta rettsikkerheten ved Nav-kontorene.

- Øke samarbeidet mellom Arbeids- og velferdsetaten og kommunene om digitalisering av brukermøtene i Nav-kontorene.
- Arbeids- og velferdsetaten skal i reforhandlinger av de lokale avtalene vektlegge at Nav-kontorenes oppgaver bør være klart arbeidsrettede.
- Oppfordre kontorer med delt ledelse til å foreta en vurdering av erfaringene, og om ledermodellen er hensiktsmessig i et Nav-kontor med mer lokalt handlingsrom.
- Bedre grunnlaget for kunnskapsbasert tjenesteutvikling i Nav-kontorene gjennom mer forskning og spredning av kunnskap om arbeidsinkludering, arbeid og helse, interaksjon med brukere og innovasjon.

1.2 Ekspertgruppen som har gjennomgått arbeids- og velferdsforvaltningen

1.2.1 Innledning

Det ble i mars 2014 nedsatt en ekspertgruppe for å få en helhetlig gjennomgang av arbeids- og velferdsforvaltningen. Ekspertgruppen ble ledet av Sigrun Vågeng. Ekspertgruppen la frem en delrapport i september 2014 og en sluttrapport i april 2015.

Det vises til meldingens kapittel 2.1, der ekspertgruppens sluttrapport oppsummeres under følgende hovedpunkter:

- Nav-kontorets rolle i arbeidsmarkedet.
- Oppfølgingsarbeidet i arbeids- og velferdsforvaltningen.
- Styring, ledelse og organisering.

Ekspertgruppens sluttrapport har vært sendt på bred høring. Det kom inn 106 høringsuttalelser. En oversikt over forslagene i sluttrapporten og en sammenfatning av høringsuttalelsene fremgår i kapittel 2 med fokus på:

- Nav-kontorets rolle i arbeidsmarkedet.
- Oppfølging av brukere fra Nav-kontoret.
- Styring, ledelse, organisering – myndige Nav-kontor.
- Kompetanse og kunnskap.

1.3 Arbeidsrettet oppfølging fra Nav-kontoret

1.3.1 Innledning

Arbeids- og velferdsforvaltningen har ansvar for å tilby arbeidsrettet oppfølging til personer som trenger bistand for å komme i arbeid eller fortsette i et arbeidsforhold. Til denne oppgaven disponerer forvaltningen et vidt tjenestespekter innenfor både det kommunale og statlige ansvarsområdet.

Relasjonen mellom Nav-veilederen og brukeren er viktig og utgjør kjerneaktiviteten i oppfølgingen.

I meldingens kapittel 3 er det redegjort for den arbeidsrettede oppfølgingen fra Nav-kontoret til personer som trenger bistand for å komme i eller bli i jobb. I årene som kommer står vi overfor økte utfordringer både når det gjelder situasjonen på arbeidsmarkedet og en forventet økning i antall brukere grunnet den demografiske utviklingen. Flyktningssituasjonen vil trolig i tillegg bidra til en ytterligere økning i antall brukere med sammensatte bistandsbehov. Dette fører til økte krav til arbeids- og velferdsforvaltningen. For at Nav-kontorene skal være bedre rustet til å kunne yte arbeidsrettet oppfølging av god kvalitet til brukere med behov for tilpassede og koordinerte tjenester, er det nødvendig å legge til rette for en mer effektiv og målrettet bruk av forvaltningens og Nav-kontorenes ressurser.

Behovet for å gjennomgå arbeids- og velferdsforvaltningens oppfølgingsinnsats er påpekt i flere forskningsrapporter og av ekspertgruppen som har gjennomgått arbeids- og velferdsforvaltningen. Blant annet peker ekspertgruppen på at det er behov for å tilpasse innsatsen til brukernes behov, samtidig som det er nødvendig med en viss grad av standardisering knyttet til samhandlingen mellom forvaltningen og brukeren når det gjelder arbeidsrettet oppfølging.

Det redegjøres for behovet for prioriteringer av bruken av ressursene i Nav-kontorene, med særskilt vekt på unge. Som et ledd i arbeidet med å utvikle bedre oppfølgingsmetoder og prosesser drøftes problemstillinger knyttet til praktiseringen av behovs- og arbeidsevnevurderinger. Det drøftes også hvordan det kan legges til rette for tydeligere aktivitetskrav i de ulike ordningene, samt behovet for et mer ensartet og hensiktsmessig system for å følge opp disse kravene. Dette med sikte på økt arbeidsretting og brukkeretting av oppfølgingen.

Målet er en effektiv forvaltning som møter brukerne med en helhetlig innsats og tilpassede tjenester og virkemidler. I henhold til gjeldende regler og innenfor de rammer som er stilt til disposisjon, skal brukerne gis de ytelsene de har krav på, hensiktsmessige tjenester og tiltak med mål om å oppnå rask og varig overgang til arbeid.

Det vises til meldingens kapittel 3, der det er nærmere gjort greie for:

- Prioriteringer av ressursene til arbeidsrettet oppfølging, herunder digitalisering og frigjøring av ressurser, tidlig innsats og samordnede tjenester, herunder tidlig innsats rettet mot unge, tidligere avklaring av behov for arbeidsrettet oppfølging av sykmeldte som risikerer å falle varig ut av arbeid, samt samarbeid med andre tjenesteytere – helse, kriminalomsorgen, utdanning og integrering.

- Behovs- og arbeidsevnevurderinger, herunder brukere med ulike behov, evalueringer av arbeidsevnevurderingene (avveining mellom standardisering og rom for skjønnsvurderinger), videreutvikling av prosedyrene for behovs- og arbeidsevnevurderinger, samt mer effektiv avklarings- og oppfølgingsprosess gjennom profilering.
- Aktivitetskrav og reaksjoner ved brudd på disse, herunder håndheving av lovverket ved brudd på aktivitetskravene, diskusjon av aktivitetskravene i inntektssikringsordningene, tydeligere forventninger og krav til aktivitet, samt forslag til et mer nyansert og effektivt reaksjonssystem.

1.3.2 Oppsummering av forslag for å styrke den arbeidsrettede brukeroppfølgingen fra Nav-kontoret

Det er viktig å ha store ambisjoner på arbeids- og velferdsområdet og føre en aktiv arbeids- og velferdspolitik med sikte på at flest mulig skal kunne delta i arbeidslivet. Mange som står utenfor arbeidslivet, vil ha behov for bistand fra arbeids- og velferdsforvaltningen for å styrke sine muligheter til å forbli i eller å få et inntektsgivende arbeid.

Meldingens kapittel 3 angir retningsvalg og forslag knyttet til den arbeidsrettede oppfølgingen ved Nav-kontoret. Formålet er å gi brukerne bedre og mer målrettede tjenester og å legge til rette for en tettere, enklere og bedre individtilpasset oppfølging av de brukerne som har behov for det:

- Arbeids- og velferdsdirektoratets kanalstrategi skal bidra til bedre digitale tjenester for brukerne og frigjøre mest mulig ressurser til å drive arbeidsrettet oppfølging i Nav-kontorene. Kanalstrategien skal videreutvikles.
- Unge skal være en prioritert målgruppe for arbeidsrettet bistand. Garantiordningene skal forenkles for å oppnå en klarere og mer entydig prioritering av unge.
- Gjennomføringen av behovs- og arbeidsevnevurderingene skal forenkles med sikte på økt arbeidsretting, avbyråkratisering og bedre brukermedvirkning.
- Aktivitetskravene i de ulike livsoppholdsytelsene vil bli gjennomgått med sikte på konkretisering.
- Det vil bli påsett at arbeids- og velferdsforvaltningen er utstyrt med tilstrekkelig gode reaksjons- og sanksjonsmidler, og om mulig innføre et mer likeartet og nyansert reaksjons- og sanksjonssystem i de ulike ytelsene.

1.4 Arbeids- og velferdsetatens rolle i arbeidsmarkedet

1.4.1 Innledning

Et velfungerende arbeidsmarked skal legge til rette for effektiv utnyttelse av arbeidskraften og sørge for at prosessen med å bringe sammen dem som tilbyr og dem som etterspør arbeidskraft, skjer raskt og effektivt. Dette kan bidra til kortere ledighetsperioder, bedre bruk av arbeidskraftens kompetanse og økt verdiskapning. De fleste jobbskiftene i arbeidslivet skjer frivillig og håndteres av den enkelte uten behov eller ønske om medvirkning fra offentlige organer. Det er først når arbeidsgiver ikke finner aktuelle kandidater til ledige stillinger, eller arbeidssøkere har problemer med å finne ledige stillinger, at arbeids- og velferdsetaten skal yte bistand.

Arbeids- og velferdsetaten har en lang rekke tjenester som kan nyttes for å bistå arbeidssøkere og arbeidsgivere. Arbeidsformidling innebærer at en arbeidssøker får informasjon eller bistand til å komme i kontakt med en aktuell arbeidsgiver, og på bakgrunn av denne informasjonen eller bistanden ansettes hos en arbeidsgiver.

Det vises til meldingens kapittel 4 der det er nærmere gjort greie for:

- Anbefalinger fra OECD knyttet til tjenester fra arbeidsmarkedsetatene.
- Ekspertgruppens vurdering av arbeids- og velferdsetatens arbeidsrettede innsats.
- Status for arbeids- og velferdsetatens arbeidsrettede tjenester, herunder de utfordringer som fortsatt er i arbeidet med formidlingsbistand til arbeidssøkere og rekrutteringsbistand til arbeidsgivere.
- Tilgang på informasjon bidrar til et godt fungerende arbeidsmarked.
- Formidlingsbistand til arbeidssøkere, herunder effekt av økonomiske insentiver knyttet til formidling.
- Rekrutteringsbistand til arbeidsgivere, herunder mer helhetlige og koordinerte tjenester til arbeidsgivere, samt nærmere om samarbeidet mellom arbeids- og velferdsetaten og bemaningsbransjen.
- Arbeidsrettede tjenester i arbeids- og velferdsetatens egenregi, herunder avklarings- og oppfølgingsinnsats og behovet for økt arbeidsrettet innsats i egenregi.
- Arbeidsmarkedstiltak, herunder gjennomførte reformer, styringen av arbeidsmarkedstiltakene, utfordringer knyttet til dagens styring av arbeidsmarkedstiltakene, samt videreutvikling av styringsmodellen for arbeidsmarkedstiltakene.

1.4.2 Tiltak

Følgende tiltak vil bli gjennomført for å videreutvikle og styrke arbeidsmarkedsinnsatsen overfor arbeidsgivere og arbeidssøkere:

- Arbeids- og velferdsetatens skal tilby bedre informasjon om arbeidsmarkedet til arbeidssøkere og arbeidsgivere.
- Arbeids- og velferdsetaten og bemanningsbransjen skal samarbeide bedre for å oppnå økt inkludering i arbeidslivet av personer som i dag står utenfor.
- Videreutvikle arbeids- og velferdsetatens bistand til arbeidsgivere. Arbeids- og velferdsdirektoratet skal blant annet se etatens tjenester til arbeidsgivere i sammenheng, og hvordan koordineringen av bistand til arbeidsgivere kan bli bedre og gjøre innsatsen mer helhetlig.
- Arbeids- og velferdsetaten skal få økt fleksibilitet for selv å kunne velge om avklarings- og oppfølgingstjenester skal kjøpes av eksterne tiltaksarrangører eller foregå i egenregi innen avklarte økonomiske rammer.
- Videreutvikle styringsmodellen for arbeidsmarkedstiltakene i en retning som i større grad vektlegger kvaliteten på tiltaksplassene og resultater for arbeidssøkerne og i mindre grad telling av gjennomførte aktiviteter.

1.5 Videreutvikling av partnerskapet i Nav-kontorene

1.5.1 Innledning

Det ønskes å legge til rette for å øke handlingsrommet for de lokale Nav-kontorene. Det vises til meldingens kapittel 5, der det statlig-kommunale samarbeidet i Nav-kontorene, partnerskapet og hvordan dette kan utvikles for å øke det lokale handlingsrommet drøftes. Samtidig vises det til hvordan endringene som er foreslått i meldingens kapittel 3 og 4, også kan bidra til å vitalisere partnerskapet i Nav-kontorene.

Ved Nav-reformen ble det lovfestet at det skal inngås lokale samarbeidsavtaler mellom den enkelte kommune og arbeids- og velferdsetaten om opprettelse og drift av felles lokale Nav-kontor. Arbeids- og velferdsetaten og kommunene ble gitt stor frihet til selv å bestemme intern organisering og hvilke kommunale oppgaver som skal legges til Nav-kontorene.

Ved Stortingets behandlingen av Meld. St. 14 (2014–2015) Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner uttalte Stortinget at det er viktig å sikre et mer helhetlig tilbud til brukerne av arbeids- og velferdsforvaltningen, og ba regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan den kommunale og den statlige delen av tjenesten kan

samordnes bedre, jf. Innst. 333 S (2014–2015). I forbindelse med Stortingets behandling av Riksrevisjonens undersøkelse av partnerskapet mellom staten og kommunen i Nav, jf. Dokument 3:16 (2011–2012), Innst. 66 S (2012–2013) uttalte en samlet kontroll- og konstitusjonskomité at

«partnerskapet mellom stat og kommune i Nav er en ny modell som utfordrer ansvars, styrings og ledelsesprinsipper. [...] Komiteen påpeker at selv om et flertall av Nav-lederne mener at samarbeidet mellom statlig og kommunal del fungerer godt, må potensialet for å utnytte ressursen bedre på tvers, tas i bruk.»

Gjennom nær ti år er det høstet erfaring med partnerskapet som en organisatorisk ramme for den lokale tjenesteytingen i arbeids- og velferdsforvaltningen. Partnerskapet utøves lokalt, og det er en betydelig variasjon i organiseringen av Nav-kontorene. Dette er til dels en naturlig variasjon som følge av størrelsen på kommunene, til dels valg som følger av hvilke tjenester kommunene har lagt til Nav-kontorene, og til dels valg tatt av ledelsen i Nav-kontoret.

Formålet med Nav-kontoret er å se statlige og kommunale virkemidler i sammenheng for at flest mulig av brukerne skal komme i eller beholde arbeid.

Partnerskapet og samordningen mellom kommune og stat var et viktig kjennetegn ved Nav-reformen. I sluttrapporten fra Nav-evalueringen er forskernes vurdering at mulighetene i partnerskapet i liten grad er utnyttet av dem som skulle realisere det. Samtidig viser de til at det er vanskelig å si noe absolutt og entydig om hvordan partnerskapet har fungert, siden det er et eget partnerskap rundt hvert Nav-kontor. Ekspertgruppen som har gjennomgått arbeids- og velferdsforvaltningen, påpekte at arbeids- og velferdsetaten og kommunene gir Nav-kontoret ulike rammebetingelser, og at det bidrar til ulike kulturer og ulike måter å snakke sammen og løse oppgaver på som i sum svekker Nav-kontorets tjenesteyting. I beskrivelsen av partnerskapet viste ekspertgruppen også til at modellen, blant annet som følge av spørsmål om ressurser, ledelse og oppgaveportefølje, har et iboende potensial for strategisk spill mellom stat og kommune som kan virke begrensende, men som også kan åpne opp for muligheter.

Det er dermed bred enighet om at partnerskapet ikke har fungert så bra som det kunne eller burde. Samtidig er det også ulike vurderinger av om partnerskapet er en egnet modell for å organisere arbeids- og velferdsforvaltningen. Arbeids- og velferdsdirektoratet sier i høringsuttalelsen til ekspertgruppen at ekspertgruppen ikke gikk langt nok i å drøfte partnerskapsmodellen. Ifølge direktoratet er partnerskapsmodellen et hinder for å få flere i arbeid. Direktoratet mener derfor at spørsmålet om partnerskapet må adresseres i den videre oppfølgingen av

ekspertgruppen. KS er i sin høringsuttalelse opptatt av at partnerskapet skal være likeverdig mellom stat og kommune, og skulle ønsket at ekspertgruppen i enda større grad diskuterte og synliggjorde det mulighetsrommet som faktisk ligger i partnerskapsmodellen.

Både KS og Arbeids- og velferdsdirektoratet er sentrale aktører innen partnerskapet. Når disse sentrale partene uttrykker et grunnleggende ulikt syn på partnerskapet, er det behov for å drøfte både fordeler og ulemper ved partnerskapsmodellen.

I Prop. 1 S (2015–2016) ble det bebudet at i lys av ekspertgruppens gjennomgang vil regjeringen videreutvikle arbeids- og velferdsforvaltningen blant annet ved å gi Nav-kontorene økt myndighet og handlfrihet. I meldingens kapittel 5 er det nærmere gjort greie for hvordan rammene rundt partnerskapet kan videreutvikles i denne retningen, med fokus på:

- Funn fra Nav-evalueringen om partnerskapet.
- Hva er utfordringene og motsetningene i partnerskapet, hvor ligger mulighetene, herunder:
 - Utvikle en mer felles styringslogikk mellom stat og kommune.
 - Utvikle ledelse og kompetanse i Nav-kontorene.
 - Større og mer robuste Nav-kontor.
 - Digitaliseringens betydning for Nav-kontoret.
 - Arbeidsrette Nav-kontorene gjennom oppgavebredde og ledermodell.
 - Bedre grunnlag for kunnskapsbasert tjenesteutvikling.
 - Forsøk med økt kommunalt ansvar, herunder forsøk med større lokalt handlingsrom og økt kommunal medvirkning i oppfølging av unge med nedsatt arbeidsevne, samt forsøk med kommunalt ansvar for varig tilrettelagt arbeid (VTA).

TO FORSLAG FRA EKSPERTGRUPPEN SOM IKKE FØLGES OPP

Ekspertgruppen fremmet blant annet forslag om både å flytte fylkesmannens veiledningsfunksjon til Nav Fylke og at det bør innføres en felles tariffavtale for Nav-kontorene. Det vil ikke bli tatt initiativ til å følge opp disse to forslagene. Det vises til meldingens kapittel 5.3.8, der det er nærmere redegjort for at dette ikke blir fulgt opp.

1.5.2 Oppsummering

Formålet med Nav-kontoret er å se statlige og kommunale virkemidler i sammenheng for at flest mulig av brukerne skal komme i eller beholde arbeid. Gjennom nær ti år er det høstet erfaring med partnerskapet som en organisatorisk ramme for Nav-kontorene.

I sluttrapporten fra Nav-evalueringen er forskernes vurdering at mulighetene i partnerskapet i liten grad er utnyttet av dem som skulle realisere det. Samtidig viser de til at det er vanskelig å si noe absolutt og entydig om hvordan partnerskapet har fungert, siden det er et eget partnerskap rundt hvert Nav-kontor.

Det vises til meldingens kapittel 5, der rammene for det statlig-kommunale samarbeidet i Nav-kontorene, partnerskapet, er drøftet.

Det legges til rette for å videreutvikle partnerskapet om Nav-kontorene ved å:

- Utvikle en mer felles styringslogikk mellom stat og kommune gjennom å gi mer lokal frihet i gjennomføringen av den statlige arbeids- og velferdspolitikken.
- Utvikle ledelse og kompetanse i Nav-kontorene for å utnytte det rommet som skapes gjennom mer lokal frihet.
- Stimulere til større Nav-kontor både gjennom kommunesammenslåinger og interkommunalt samarbeid for å bygge bredere fagmiljøer og bedre ivareta rettssikkerheten ved Nav-kontorene.
- Øke samarbeidet mellom arbeids- og velferdsetaten og kommunene om digitalisering av brukermøtene i Nav-kontorene.
- Arbeids- og velferdsetaten skal i reforhandlinger av de lokale avtalene vektlegge at Nav-kontorenes oppgaver bør være klart arbeidsrettede.
- Oppfordre kontorer med delt ledelse til å foreta en vurdering av erfaringene og om ledermodellen er hensiktsmessig i et Nav-kontor med mer lokalt handlingsrom.
- Bedre grunnlaget for kunnskapsbasert tjenesteutvikling i Nav-kontorene gjennom mer forskning og spredning av kunnskap om arbeidsinkludering, arbeid og helse, interaksjon med brukere og innovasjon.

Det vil videre gjennomføres to forsøk hvor kommunene gis økt ansvar for oppfølgingen av unge med nedsatt arbeidsevne og tiltaket varig tilrettelagt arbeid.

1.6 Økonomiske og administrative konsekvenser

1.6.1 Innledning

Det er et klart mål at flere skal inkluderes i arbeidslivet. Det legges i meldingen premisser for en videreutvikling av arbeids- og velferdsforvaltningen som vil støtte opp under målet om å få flere i arbeid og bidra til en mer effektiv bruk av samfunnets ressurser.

1.6.2 *Virkninger for individ og samfunn*

Forenkling av lover og regler og mindre byråkrati vil skape en enklere hverdag for den enkelte. Mer makt og myndighet på det lokale Nav-kontoret vil kunne sikre bedre tilpassede tjenester og gi den enkelte økt innflytelse. Brukere som trenger det, skal få helhetlig bistand tilpasset den enkeltes behov.

Høy sysselsetting ligger til grunn for utformingen av den økonomiske politikken, det inntektspolitiske samarbeidet, arbeids- og velferdspolitikken og innsatsen for et inkluderende arbeidsliv. I tillegg bidrar det til å sikre finansieringen av velferdsordningene, samt gir muligheter til å videreutvikle velferds-samfunnet. Det å stå utenfor arbeidslivet er derfor en utfordring ikke bare for den enkelte, men for hele samfunnet.

1.6.3 *Administrative og økonomiske virkninger*

Det er behov for å legge til rette for en mer målrettet bruk av Nav-kontorets ressurser ut fra de store utfordringene arbeids- og velferdsforvaltningen står overfor i årene som kommer.

Digitalisering er viktig for å fornye, forenkle og forbedre arbeids- og velferdsforvaltningen og for å bidra til at mest mulig av de samlede ressursene går til arbeidsrettet oppfølging og tjenesteproduksjon. Arbeids- og velferdsdirektoratet vil derfor fortsette arbeidet med å gjennomføre og videreutvikle sin kanalstrategi. Dette forutsettes dekket innenfor etatens rammer.

Det vil bli gjennomført et forsøk hvor unge med nedsatt arbeidsevne skal få en tettere og mer tilpasset oppfølging fra Nav-kontoret, og hvor kommunene også utenfor rammen av Nav-kontoret samtidig får et større ansvar for å bistå i oppfølgingen.

Arbeids- og velferdsetaten vil få økt fleksibilitet til selv i større grad å kunne utføre avklarings- og oppfølgingstjenester. Dette kan skje gjennom økt adgang til omdisponering fra tiltaksbudsjettet til etatens driftsbudsjett. Det legges til grunn at omdisponeringen gir avklarings- og oppfølgingstjenester til minst like mange personer som det omdisponerte beløpet ville gitt av tiltaksplasser. Forslaget vil samlet sett ikke påvirke de økonomiske rammene. Det legges opp til at den konkrete utformingen av en slik fullmakt til å omdisponere midler fremlegges i de ordinære budsjettprosessene.

Styringsmodellen for arbeidsmarkedstiltakene vil videreutvikles i en retning som i større grad legger vekt på kvaliteten på tiltaksplassene og resultater for brukerne, og mindre på telling av gjennomførte aktiviteter. Dette vil ikke påvirke den samlede rammen som bevilges til arbeidsmarkedstiltak.

1.6.4 *Samlede virkninger*

Det er ikke mulig å gi et konkret anslag på hvor mange som kommer i arbeid som følge av forslagene i meldingen. Strategiene og forslagene må konkretiseres ytterligere før de budsjettmessige konsekvensene kan anslås nærmere. Regjeringen vil komme tilbake til de økonomiske og administrative konsekvensene av eventuelle endringer som krever budsjettendringer i de årlige budsjettfremleggene for Stortinget.

2. **Komiteens merknader**

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Dag Terje Andersen, Fredric Holen Bjørdal, Lise Christoffersen og Kjersti Stenseng, fra Høyre, Stefan Heggelund, lederen Arve Kambe, Bente Stein Mathisen og Bengt Morten Wenstøb, fra Fremskrittspartiet, Ingebjørg Amanda Godskesen og Erlend Wiborg, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Venstre, Sveinung Rotevatn, og fra Sosialistisk Venstreparti, Kirsti Bergstø, viser til Meld. St. 33 (2015–2016) Nav i en ny tid – for arbeid og aktivitet.

Flertallets merknader og forslag

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at regjeringen i meldingen legger frem en rekke forslag til endringer i arbeids- og velferdsforvaltningen for å gjøre etaten bedre rustet til å levere tjenester i tråd med målene i Nav-reformen og de overordnede målene i arbeids- og velferdspolitikken. Forslagene er en del av regjeringens samlede politikk for å sikre høy sysselsetting og deltagelse i arbeids- og samfunnsliv.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at Nav-reformen er den største forvaltningsreformen i norsk historie og består av en organisatorisk reform og en innholdsreform. Det var tre hovedmål med reformen: (1) flere fra trygd til arbeid og færre på stønad, (2) enklere for brukerne og tjenester tilpasset brukernes behov og (3) en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning.

Forskerne Fevang, Markussen og Røed, som har gjennomført effektevalueringer av reformen, konkluderer slik i artikkelen «Nav-reformen: Støvet legger seg etter en turbulent omstilling»:

«Resultatene våre tyder på at det var betydelige problemer i forbindelse med omstillingsprosessen ved at færre kom i jobb og flere ble gående lenger på

stønad de første årene etter at reformen ble innført. På lengre sikt (mer enn to år etter reformen) ser det ut til at reformen har gått seg noe til ved at overgangen til jobb er omtrent på samme nivå som før reformen ble innført, alt annet likt.

[...]

Det kanskje mest alarmerende funnet i denne artikkelen er de tilsynelatende vedvarende negative effektene av NAV for unge mottakere av helserelaterede ytelser. Det kan se ut som om denne gruppen og dens jobbsikter har vært mest skadelidende av overgangen til NAV. Veksten i antall unge mottakere av helserelaterede ytelser har lenge vært en bekymring, og det ser altså ikke ut til at etableringen av NAV har bedret situasjonen – heller tvert i mot.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, deler regjeringens syn om at det er behov for strukturelle endringer for å få en bedre, mindre byråkratisk og mer individrettet arbeids- og velferdsforvaltning, som skal måles på resultater fremfor aktivitet. Dette var også bakgrunnen for nedsettingen av ekspertutvalget som leverte innstillingen «Et Nav med muligheter». Hovedkonklusjonen i rapporten var å gjennomføre tiltak som tar sikte på å gi bedre brukermøter og større handlingsrom lokalt i tillegg til å øke etatens kompetanse og tilknytning til arbeidsmarkedet. Stortingsmeldingen er basert på utvalgets innstilling og den påfølgende høringen. Flertallet merker seg at det i høringssvarene var stor grad av oppslutning om retningsvalget ekspertutvalget skisserte for utviklingen av etaten, og at regjeringen følger opp intensjonene og de fleste forslagene fra ekspertutvalget.

Flertallet viser til at i tillegg til den manglende måloppnåelsen ved gjennomføringen av reformen står det norske samfunnet overfor nye utfordringer som vil prege arbeids- og sosialpolitikken de neste årene. Statistisk sentralbyrå venter en fortsatt sterk befolkningsvekst i tiårene som kommer. De demografiske endringene man i dag ser konturene av, med større andel eldre og færre yrkesaktive per pensjonist, vil forsterke seg i fremtiden. Migrasjon, med økt tilstrømming til Norge, representerer en tredje utfordring. Flere personer kan få opphold i Norge og skal integreres i arbeids- og samfunnslivet. I stortingsmeldingen peker regjeringen på at migrasjonsbildet i dag, med høy innvandring fra Asia og Afrika, stiller arbeids- og velferdsforvaltningen og andre tjenesteytere overfor store utfordringer.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til at arbeid er viktig for enkeltmenneskers helse, selvfølelse og selvstendighet, samtidig som det er avgjørende for å kunne finansiere den norske velferdsstaten. Dette flertallet understreker Navs viktige rolle for at

man skal kunne nå målene om høy sysselsetting og yrkesdeltagelse.

Nav er en stor og viktig del av det norske sikkerhetsnettet. Etaten er fellesskapets virkemiddel for å hjelpe folk tilbake i arbeid og for å gi folk som ikke har mulighet til å jobbe fulltid, eller i det hele tatt, en anstendig inntektssikring. I 2015 ble det utbetalt om lag 450 mrd. kroner i diverse ytelser fra etaten. Begge disse momentene viser hvor viktig det er at etaten leverer effektivt og med god kvalitet.

Forslagene i stortingsmeldingen kan oppsummeres i tre hovedlinjer: Styrke og videreutvikle de arbeidsrettede tjenestene både for arbeidsgivere og arbeidssøkere; sikre utvikling av mer brukerrettede tjenester som er effektive, målrettede og bidrar til gode opplevelser for brukerne i Nav-kontoret; og at Nav-kontoret skal gis økt myndighet og handlefrihet.

Dette flertallet viser til utfordringen flere som lever med skjult identitet (KODE 6) har. Dette flertallet er opptatt av at disse må kunne ivaretas på en bedre måte i Nav-systemet. Dette er en gruppe som er avhengig av særskilt diskresjon, og som ofte må flytte på meget kort varsel.

Tiltakssystemet og tiltak i egenregi

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, viser til at det i inneværende budsjettår er budsjettet med om lag 8 mrd. kroner i tiltaksmidler under kap. 634. Tiltakssystemet er Navs virkemiddel for å hjelpe folk i arbeid og er en vesentlig del av den nasjonale arbeidsmarkedspolitikken. I ekspertutvalgets rapport og i høringsinnspillene fremkommer det at tiltakssystemet er for lite fleksibelt. Detaljstyringen fra Stortingets side kan være hemmende for Nav-ansattes mulighet til å utføre jobben de er satt til å gjøre. Regjeringen foreslår derfor å videreutvikle styringsmodellen for arbeidsmarkedstiltakene i en retning der kvalitet og resultat vektlegges i større grad enn telling av gjennomførte aktiviteter.

Regjeringen foreslår at Nav kan velge å gjennomføre avklarings- og oppfølgingstjenester i egenregi innenfor tydelig avklarte rammer. Dette forslaget er fulgt opp i Prop. 1 S (2016–2017), jf. fullmakt til å omdisponere midler fra kap. 634 post 76 til kap. 605 post 1. Omdisponeringen er foreslått til 100 mill. kroner.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener dette vil bidra til å heve Navs arbeidsmarkedskompetanse, i tillegg til at bruken av ordinært arbeidsliv som tiltaksarena styrkes. Dette er avgjørende for at etaten skal kunne hjelpe flere brukere raskere tilbake i arbeid. Dette flertallet merker seg at forsøkene med arbeidsavklaringspenger som

lønnstilskudd og forsøk med kjerneoppgaver i arbeids- og velferdsetaten har ført til bedre gjennomføringskapasitet hos etaten.

Dette flertallet merker seg i denne forbindelse høringsinnspillene fra NTL Nav:

«Vi er også positive til at det legges opp til at NAV i langt større grad skal gjennomføre oppfølging og avklaring selv. Forsøksprosjektet med tiltak i egenregi viser at dette er veien å gå.»

Dette fleirtalet vil understreke at sjølv om Nav bør kunne gjere meir i egenregi, er det av vesentleg betydning å ta i vare og utnytte den kunnskapen som er bygd opp hos tiltaksarrangørane over mange år. Desse bør ha føreseielege rammevilkår, og viktig kompetanse hos tiltaksarrangørane bør utnyttast til beste for brukarane.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til sine merknader senere i innstillingen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at selv om meldingen tar til orde for å måle kvalitet og resultat, er det lite som tyder på et faktisk oppgjør med meningsløse målesystemer. Med økt kommersialisering av tiltak, og påfølgende monopoldannelser i tilbudene, vil denne formen for styring føre til at kortsiktige hensyn, som leverandørenes profittmuligheter, blir like viktige som innhold og suksess.

Dette medlem viser til at ventetiden for mange av tiltakene er svært lang. For mennesker med nedsatt arbeidsevne melder regjeringen om et helt års ventetid mellom det tidspunktet Nav vedtar at tiltak er nødvendig, og at tiltaket faktisk kommer i gang. Fra talene om aktivitetsplikt til virkelighetens ventetid er det lang vei.

Kontorstruktur

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at regjeringen vil stimulere til større og mer robuste Nav-kontor både gjennom kommunesamenslåinger og interkommunalt samarbeid. I denne forbindelse foreslås det også økt myndighet og handlefrihet til Nav-kontorene. Flertallet viser til at dette er i tråd med anbefalingene fra ekspertutvalget for å sikre større kompetansemiljøer med mer kapasitet til utadrettet virksomhet mot arbeidsgivere. Nav-kontorenes størrelse varierer fra kommune til kommune, og ca. 50 kontor har tre eller færre ansatte.

For at arbeids- og velferdsetaten skal stå friere til å disponere sine ressurser slik at kvaliteten på tjenestene sikres og at brukernes behov møtes, har regjeringen i Prop. 1 S (2016–2017) opplyst at den statlige

bemanningsgarantien for Nav-kontor med tre eller færre statlige ansatte er opphevet. Navs oppgaver er komplekse og problemstillingene etaten står overfor, er sammensatte. Det kan derfor være vanskelig for brukere å få tilpasset hjelp og gode svar på et lite kontor med tre eller færre statlige ansatte, noe som fører til at ansatte ofte må undersøke nærmere med Nav-ansatte andre steder. Konsekvensen av dette er tregere oppfølging. Flertallet anerkjenner hvor komplisert det er for en Nav-ansatt å være generalist. Nav-ansatte skal kunne gi riktig informasjon til alle brukere, derfor er det viktig med større og mer helhetlige kompetansemiljøer slik at brukerne får den servicen de trenger.

Flertallet mener at opphevelsen av den statlige bemanningsgarantien også må ses i sammenheng med digitaliseringsstrategien i Nav.

Flertallet viser i denne forbindelse til høringsinnspillet fra Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO), sitat:

«FFO støtter en utvikling hvor NAV-kontorene får økt myndighet og handlefrihet. (...) Vi ser at større og mer robuste NAV-kontor har bedre mulighet til å møte flere av disse utfordringene, og at fjerning av den statlige bemanningsgarantien kan bidra til at man får større kompetansemiljø og mer samlet kapasitet.»

Fleirtalet støttar intensjonen i meldinga om større og meir robuste Nav-kontor. Fleirtalet vil samstundes understreke at ein god dialog mellom kommunane og staten er ein avgjerande del av ein slik prosess for å sikre gjensidig tillit og eit tenestetilbod som er best mogleg tilpassa lokale forhold.

Fleirtalet vil vidare understreke at samanslåing av Nav-kontor ikkje må gå på kostnad av eit lågterskeltilbod der brukaren får tilstrekkeleg tid med sin sakshandsamar.

Fleirtalet vil påpeike at det gjennom høyringsprosessen har kome fram eit ønskje frå unge brukarar om eit endå tettare samarbeid mellom Nav og lokal næringsliv, sivilsamfunn og skule. Mellom anna har det blitt oppmoda til at Nav i større grad samarbeidar med dei vidaregåande skulane om å tilby jobbsøkarkurs.

Fleirtalet fremjar på denne bakgrunn følgjande forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at en samenslåing til færre og større Nav-kontor må være gjenstand for lokale vurderinger og beslutninger. Det skal tas hensyn til behovet for samiskspråklige tjenester i de fylker og kommuner der dette er relevant.»

«Stortinget ber regjeringen om at eventuelle endringer i bemanningen ved det enkelte Nav-kontor som følge av opphevelse av den statlige bemannings-

garantien må være lokalt forankret og basert på god lokal dialog. Tjenestetilbudet til kommunens innbyggere skal opprettholdes.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil peke på at når prisen for større Nav-kontor er at Nav fjerner seg fra der livene leves og der arbeidsmarkedet og næringslivet finnes, så får vi et svakere Nav. Det hjelper ikke med store Nav-kontor hvis de ikke kan møte utsatte mennesker, hjelpe direkte og ha godt overblikk over jobbmuligheter og lokalsamfunn. Et Nav uten lokal forankring og nærhet er et Nav som vil slite med manglende kunnskap og mulighet til å gjøre jobben sin.

Disse medlemmer viser til at bemanningsgarantien kan sikre at man har Nav-kontor som eksisterer der folk bor, nær arbeidsplasser og næringsliv. Så lenge regjeringen ikke har forslag som vil sikre nær-Nav, kan ikke disse medlemmer støtte en utvikling av garantien. Slik regjeringen legger dette opp, vil utviklingen føre til sentralisering og dermed dårligere tjenester.

Unge brukere

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, deler regjeringens syn på at unge skal være en prioritert målgruppe for arbeidsrettet bistand. Ungdomsledigheten er lavere i Norge enn andre land vi sammenligner oss med, men også hos oss er den for høy. En annen utfordring i Norge er den økende andelen unge på helserelaterte ytelser.

Flertallet søker å unngå en situasjon der ungdomsledigheten blir høyere og biter seg fast på et høyt nivå. Viktigheten av tidlig innsats og tett oppfølging av unge brukere av Nav kan ikke understrekes nok. Det finnes i dag tre ulike garantiordninger for unge. FAFO har gjennomført en evaluering av disse. Av resultatene kan man lese at ordningene bare delvis fungerer. Riktignok har ungdomsgarantiene vært viktige som symboler som har ført til en prioritering av ungdom. Samtidig stiller forskerne spørsmål ved om ordningene burde vært utformet annerledes for å endre måten Nav-kontorene jobber på. Forskerne konkluderer med at garantiordningene har liten konsekvens for kvaliteten på tilbudet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til sine merknader senere i innstillingen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at regjeringen foreslår en sammenslåing av ungdomsgarantiene for å sikre tilbud om aktivitet, ikke bare aktivitetsplan, for alle unge brukere av

Nav. Flertallet viser til at dette forslaget følges opp i Prop. 1 S (2016–2017). Forslaget understøtter det vi vet om relevansen av å forhindre passivisering av brukeren. I tillegg foreslås det å løsrive innsatsen fra spesifikke virkemidler, slik at alle i målgruppen skal motta et tilbud fra Nav eller en samarbeidende instans om arbeid, utdanning eller annen form for aktivitet innen åtte uker. Ordningen skal først etableres på Sør-Vestlandet, og med erfaringene derfra etableres nasjonalt.

Eit anna fleirtal, alle unnateke medlemene frå Arbeidarpartiet, understrekar at det er viktig for unge Nav-brukarar med tilstrekkeleg tid med sin sakshandsamar. Dette gjeld særleg dei første møta, som er viktige for å etablere eit tillitsforhold over lang tid, og som dermed ikkje bør vere for korte og prega av hast.

Dette fleirtalet vil vidare påpeike viktigheta av at Nav-kontora orienterer unge brukarar grundig om sine rettar. Mange unge brukarar føler ofte at dei ikkje har god nok kjennskap til kva rettar dei har, og det svekkar målet om å gje unge brukarar større tryggleik i møtet med Nav.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener at enhver mulighet må brukes for at unge skal få være i arbeid. Norge har høy arbeidsløshet blant unge, og de som står uten arbeid, venter lenge på å få kvalifisert hjelp til å komme i jobb. Nav må rustes for å gi et fullgodt tilbud.

Det har vært all grunn til å se på om ungdomsgarantiene fungerte etter hensikten. Dette medlem mener ordningene har vært for svake og ikke sørget for det tiltaksnivået og den bistanden som er nødvendig. Dette medlem vil likevel uttrykke overraskelse over hvor svakt regjeringens alternativ til ordningene er. I realiteten legges det småpenger på bordet, og ordningen fjernes i store deler av landet. Dette skjer mens vi vet at ventetiden for tiltak og saksmengden til de ansatte i Nav er enorm. Med nye oppgaver virker det heller ikke å følge med nødvendig finansiering.

Dette medlem mener Norge skulle hatt en reell ungdomsgaranti, en garanti som faktisk sikrer meningsfull aktivitet eller arbeid, som følges av penger nok til å iverksette de tiltak som er nødvendige for de ungdommene som faktisk trenger det. Individuell tilpasning er motsatsen til den blinde aktivitetsplikten for sosialhjelpsmottakere som regjeringen innfører.

Kanskje særlig i oppfølgingen av ungdom som ikke er i arbeid eller utdanning, er nære Nav-kontor med kunnskap om lokalsamfunnene viktig. Dette medlem viser til at regjeringens sentralisering vil svekke ungdomsarbeidet.

Dette medlem viser til viktigheten av at Nav samarbeider godt med andre aktører som helsetjeneste og barnevern for å gi flest mulig best mulig helse og muligheter, også for at færrest mulig skal få behov for å leve av trygdeytelser.

Aktivitetskravene i inntektssikringsordningene

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, mener at aktivitetskravene i inntektssikringsordningene motvirker passivitet og henger sammen med hva som tilbys av tiltak som oppfølging av brukeren.

Flertallet har merket seg at det er blitt gjennomført prosjekter i håndheving av aktivitetskrav i sykefraværsoppfølgingen, og at en effektanalyse av praktiseringen fra Nav Hedmark viste at tiltakene hadde en ønsket effekt. Flertallet viser til at regjeringen vil gjennomgå sanksjonsregimet i livsoppholdsytelsene, herunder også en vurdering av om det kan innføres mildere sanksjoner i enkelte tilfeller, i tillegg til strengere reaksjon ved gjentatte brudd på aktivitetskrav.

Ekspertergruppen har anbefalt at erfaringene fra det nevnte Hedmarks-prosjektet foreslås igangsatt som et utgangspunkt for endring av praksis i hele landet, med en helhetlig tilnærming i oppfølgingen av sykemeldte. Flertallet mener dette kan være et virkningsfullt tiltak for å nå det mest sentrale målet i Avtalen om inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen).

Flertallet mener at kravene som stilles, må være rimelige og støtte opp under målet om å komme tilbake i arbeid. Samtidig vil likeartede krav gi likere tjenester fra Nav på tvers av Nav-kontorene.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at den formen for såkalt aktivitetsplikt som regjeringen innfører, først og fremst er en politisk markering, et forslag for å demonstrere et politisk poeng. Disse medlemmer understreker at Nav ikke burde brukes i slikt spill, men heller gis i oppdrag å gi individuell oppfølging av den enkelte. På samme måte som man ved et sykehus vurderer hvilken behandling pasienten trenger, må Nav gis samme oppdrag: ansatte i Nav må få bruke kunnskap, kompetanse og vurderingsevne. Blind aktivitetsplikt handler åpenbart om noe ganske annet.

Disse medlemmer viser til at aktivitetsplikten rettes inn mot 50 000 unge som på et eller annet tidspunkt i løpet av året mottar økonomisk sosialhjelp. Til dette setter regjeringen av 60 mill. kroner. Disse medlemmer stiller seg spørrende til hva de relativt beskjedne 1 200 kronene dette utgjør per person, skal gå til. Regjeringen ser ikke ut til å ha en klar plan. Tallenes tale, og politikkenes innhold, vitner

om at aktivitetsplikten mest av alt er demonstrasjonsforslag.

Disse medlemmer viser til at lovverket allerede har klar og tydelig anledning til å pålegge aktivitetsplikt. Dette er ukontroversielt og noe disse medlemmer helhjertet støtter. Poenget med at dette ligger som en mulighet i loven og ikke en plikt for hver mottaker helt uten individuell vurdering, er jo at vi skal unngå å sløse bort ressurser unødig eller sette mennesker til meningsløse tiltak bare for tiltakets skyld. Disse medlemmer finner det forunderlig at aktivitetsplikten ikke i det minste følges av en rett til aktivitet.

Også her mener disse medlemmer at en reell ungdomsgaranti, med faktisk rett til nødvendige tiltak, er veien å gå. Disse medlemmer finner det også nødvendig å bemerke at økonomisk sosialhjelp for de fleste er en helt kortsiktig hjelp til å komme over en krise.

Digitalisering

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, viser til at brukeren i sentrum er en av fem hovedprioriteringer i regjeringens IKT-politikk. Dette er en viktig forutsetning for å kunne levere oppfølging av brukerne som er hensiktsmessig, effektiv og på brukernes premisser. Flertallet merker seg at digitale tjenester brukes i et stort omfang i dag og flere og bedre tjenester på nav.no gjør at bruken øker, og at dette avlastet uplanlagt kontakt med Nav-kontorene.

Flertallet viser til vedtaket en samlet komité gjorde i Innst. 291 S (2015–2016) med oppstart av Prosjekt 2 i moderniseringen av IKT i Arbeids- og velferdsetaten. Prosjekt 2 vil i hovedsak utvikle en ny vedtaksløsning for ytelser og ta i bruk denne på foreldrepenger, med avanserte selvbetjeningsløsninger for brukerne. Dette støtter opp under målet om å frigjøre ressurser for å kunne bruke mer tid på brukerne.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til vedtaket i Innst. 291 S (2015–2016), hvor en enstemmig komité har påpekt at selvbetjeningsløsninger og andre digitale tjenester ikke erstatter behovet for at Nav-kontorene i hver kommune kan ta hånd om de brukerne som har et større behov for bistand og oppfølging enn gjennomsnittet. Disse medlemmer viser til at en enstemmig komité her forutsatte at førstelinjen har:

«Komiteen vil påpeke at ut fra erfaring vil de brukerne som har rett på individbaserte ytelser, ha relativt større behov for hjelp enn gjennomsnittet av brukerne. Departementet må derfor påse at NAV-kontorene i hver kommune har nødvendig tid og personell til å bistå folk som trenger praktisk hjelp med

utfylling av søknader for å få sine rettmessige ytelser. Dette er spesielt viktig for å kvalitetssikre og effektivisere søknadene i den avgjørende fasen for å unngå andre feil som av erfaring tar lang tid og skaper mye byråkrati.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at digitalisering er et viktig virkemiddel for å kunne øke kvaliteten på brukermøtet i Nav-kontoret. Det kan bidra til mindre byråkratiske møter i Nav-kontoret og mer arbeidsrettet oppfølging. Kanalstrategien støtter opp om målet om å frigjøre ressurser til oppfølging av brukeren, samtidig som de brukerne som søker informasjon, skal kunne finne denne. Flertallet mener regjeringens forslag støtter opp om målene om å forbedre arbeids- og velferdsforvaltningen og kan gi bedre og mer effektive løsninger, med brukeren i sentrum.

Fleirtalet vil peike på at digitalisering av tenestetilbudet har spesiell relevans for unge brukarar. Bruk av tradisjonell brevpost kan ofte vere dårleg tilpassa unge, utsatte brukarar og bidra til å skape avstand. Difor understreka fleirtalet at Nav i større grad burde halde seg til elektronisk kommunikasjon opp mot unge brukarar. Fleirtalet vil også påpeike at Nav i sin kanalstrategi i større grad bør vektlegge bruk av sosiale medier.

Forsøk med kommunalt ansvar for varig tilrettelagt arbeid (VTA)

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til utredningen Arbeids- og sosialdepartementet har om den fremtidige ansvars plasseringen for tiltaket varig tilrettelagt arbeid (VTA). Det er i lys av denne utredningen man må se forslaget om forsøket med kommunalt ansvar for varig tilrettelagt arbeid. Disse medlemmer understreker at man ikke har konkludert om ansvaret skal ligge hos staten eller kommunen i fremtiden, og at det er årsaken til at man ønsker en kunnskapsinnhenting og empiri man kan støtte seg til. Forsøket vil gjelde et begrenset antall kommuner, og både kommuner og brukerorganisasjoner skal bes om innspill i utformingen av forsøket. Også oppfølgingen av NOU 2016:17 På lik linje kan ha betydning for utformingen av tjenestetilbudet på dette området.

Fleirtalet i komiteen, medlemmene fra Arbeidarpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, visar til at sjølv om det er viktig med auka kommunalt ansvar og lokalt handlingsrom, er arbeidsmarknadspolitikken eit nasjonalt ansvar som vanskeleg kan overførast til kommunane utan ei endring av generalistprinsippet. Når det gjeld varig tilrettelagt arbeid (VTA), er det tale om ei særleg sårbar gruppe

som fleirtalet ikkje meiner bør bli råka av eit dårlegare tilbod avhengig av kommunen dei er busett i.

Fleirtalet er difor skeptisk til ei forsøksordning med kommunalt ansvar for VTA. Samstundes oppmodar fleirtalet til auka samarbeid mellom arbeidsmarknadsbedriftene og kommunane med mål om å betre det lokale tilbodet for denne gruppa.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til sine merknader og forslag senere i innstillingen.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at i 1994 utgjorde andelen utviklingshemmede 71 pst. av VTA-plassene, i 2012 var andelen redusert til 32 pst. Det har med tiden kommet en økning i antall VTA-plasser generelt, men det er en klar tendens i retning av at personer med utviklingshemming blir utkonkurrert av andre grupper i denne ordningen. Samtidig viste tall fra Nav i 2006 at det kun var 59 personer med utviklingshemming som var ansatt i arbeidslivet på ordinære vilkår.

Dette medlem viser videre til at det er mange bedrifter som ønsker å ansette personer med utviklingshemming i det ordinære arbeidslivet når lønnsbetingelser og tilskuddsordninger er tilpasset arbeidsevne og behov for oppfølging. I Danmark har forsøk med KLAP-modellen ført til at mer enn 1 700 personer med kognitive funksjonsnedsettelse har fått jobb i butikkjeder, hotellkjeder, barnehager og sykehjem, og mer enn halvparten av disse har en utviklingshemming.

Dette medlem mener at en tilsvarende ordning i Norge vil kunne bidra til at mange med utviklingshemming kan ansettes i arbeid hvor deres innsats er synlig og verdsatt og bidrar til et mer inkluderende arbeidsliv og samfunn. Ordningen er betydelig rimeligere enn kostnadene ved VTA i skjermet sektor. Dette medlem oppfordrer regjeringen til å legge til rette for at de kreftene som jobber for en slik modell i Norge, får hjelp og støtte til arbeidet.

Mindretallets merknader og forslag

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter regjeringens understrekning av behovet for et trygt, fleksibelt og familievennlig arbeidsliv med plass til alle, og som støtter opp under høy sysselsetting og lav ledighet. Disse medlemmer viser til at regjeringens politikk så langt har gitt det motsatte resultatet: flere midlertidige jobber, den høyeste ledigheten på over 20 år, fallende sysselsettingsrate og lite jobbskaping.

Disse medlemmer støtter prinsippet om at det skal lønne seg å arbeide fremfor å motta trygd,

men støtter ikke regjeringens måte å operasjonalisere dette prinsippet på, ved å kutte i stønadene til dem som har minst. At de som har lite, skal motiveres av å få mindre, mens de som har mye, skal motiveres av å få mer gjennom omfattende skatteutt, er en tilnærming Arbeiderpartiet ikke deler.

Disse medlemmer støtter prinsippet om at aktivitetskrav kan være et virkemiddel som kan bidra til å inkludere flere i arbeidsmarkedet, særlig blant unge, men er ikke enige i at dette nødvendigvis skal gjelde alle. Mer myndighet på lokalt nivå vil kunne sikre bedre tilpassede tjenester og gi den enkelte økt innflytelse over sitt liv. Vurderingene av om det skal stilles krav om aktivitet, bør overlates til førstelinjen, som kjenner brukerne. Disse medlemmer mener dessuten at et aktivitetskrav bør motsvares av en tilsvarende rett til aktivitet.

Disse medlemmer støtter regjeringens understrekning av at inntektssikringsordningene i større grad skal stimulere til arbeid fremfor trygd, men i stedet for ensidig fokus på regelendringer bør det legges større vekt på en myndig førstelinje, bedre samarbeid med arbeidslivet og koordinering av tjenester fra ulike sektorer, for eksempel helse-, men også utdanningssektoren, i samsvar med intensjonene bak Nav-reformen, se for eksempel en enstemmig komité i Innst. S. nr. 198 (2004–2005):

«I tillegg til god tilgjengelighet vil komiteen legge stor vekt på at førstelinjetjenesten må inneha et kompetansenivå og beslutningsansvar som gjør disse kontorene til et sted der folk reelt opplever å få den veiledning og bistand de har behov for, i størst mulig grad uten å måtte henvises til andre kontorer, instanser og 'dører'. Den felles førstelinjetjenesten må oppfylle klare krav om rask avklaring, fjerning av gråsoner og kasteballtendenser og rask igangsetting av tiltak.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Ot. prp. nr. 47 (2005–2008) Om lov om arbeids- og velferdsforvaltningen, jf. Innst. O. nr. 55 (2005–2006) fra arbeids- og sosialkomiteen, Odelstingsbeslutning nr. 59 (2005–2006) og Stortingets debatt om Nav-reformen 7. juni 2006. Av dokumentene og stortingsdebatten fremgår at de overordnede målene for reformen var å få flere i arbeid og aktivitet, færre på stønad, tilpasse forvaltningen til brukernes behov og skape en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning. Virkemidlet var en sammenslåing av tidligere A-etat og trygdeetat på statlig nivå og etablering av lokale kontorer gjennom lokale avtaler, der deler av de kommunale tjenestene også skulle inngå, som et minimum av økonomisk sosialhjelp. En samlet komité pekte på behovet for kompetanseheving i den nye etaten for å sikre brukerne en god kvalitet på tjenestene, og at det derfor burde utarbeides konkrete

planer for kompetanseheving i samarbeid med de tilstattes organisasjoner. Behovet for samarbeid med andre etater og kunnskap om næringslivets behov for arbeidskraft ble understreket.

Disse medlemmer viser videre til St. meld. nr. 9 (2006–2007) Arbeid, velferd og inkludering, som drøftet virkemidlene som skulle stilles til disposisjon for den nye arbeids- og velferdsetaten.

Meldingen anga fire hovedgrep. For det første skulle stønadssystemet forenkles. Rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførepensjon skulle slås sammen til én midlertidig inntektssikring. Dette ble fulgt opp gjennom etablering av én ny ordning med arbeidsavklaringspenger basert på en vurdering av den enkeltes ressurser, jf. Stortingets behandling av Ot. prp. nr. 4 (2008–2009)/Innst. O. nr. 28 (2008–2009) Om lov om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover (arbeidsavklaringspenger, arbeidsevnevurderinger og aktivitetsplaner), debattert i Odelstinget 15. desember 2008. Et viktig element var dessuten en raskere avklaring til trygd for dem som ikke var i stand til å arbeide. Det vises i denne forbindelse til at regjeringen har varslet at Stortinget i inneværende sesjon (2016–2017) vil få seg forelagt en egen sak om evaluering og behovet for justeringer i ordningen med arbeidsavklaringspenger.

For det andre skulle alle typer tiltak åpnes for alle brukere av Nav-kontoret, tilpasset den enkeltes behov for en skreddersydd individuell plan. Det skulle ikke lenger være slik at stønadstypen bestemte tiltaket.

For det tredje ble varig lønnstilskudd innført for personer som ellers ville vært henvist til uførepensjon.

For det fjerde skulle personer som sto i fare for å bli langtidsmottakere av sosialhjelp, få samme mulighet til kvalifisering og stønad som dem med rettigheter i folketrygden, gjennom innføring av et nytt kvalifiseringsprogram i lov om sosial omsorg.

Disse medlemmer viser til at et samlet Storting understreket at stortingsmeldingen varslet en betydelig omlegging av arbeidsmetodene i den nye arbeids- og velferdsetaten fra regelstyring med vekt på folks begrensninger til søkelys på folks ressurser og muligheter, i et tett samarbeid med helsevesen, utdanningsinstitusjoner, attføringsbedrifter, VTA-bedrifter og arbeidsliv. Behovet for en myndig førstelinje med koordineringsansvar ble understreket. Det ble videre forutsatt at beslutninger om midlertidige ytelser skulle tas i førstelinjen, mens nyopprettede spesialenheter skulle behandle søknader om varige ytelser. Stortinget ønsket også nye måter å drive politisk styring på, med mer vekt på resultater – flere i arbeid, færre på stønad – enn en opptelling av antall gjennomførte tiltak.

Nav-reformen er den største forvaltningsreformen som noensinne er gjennomført. Stortinget innså derfor at det kunne ta tid å få reformen til å virke fullt ut etter hensikten, og at det kunne bli behov for nødvendige justeringer underveis. Det ble derfor igangsatt en rekke evalueringer av reformen parallelt med gjennomføringen. Det vises i den forbindelse til en oversikt over disse i Meld. St. nr. 33 (2015–2016).

Disse medlemmer viser til ekspertgruppen som har gjennomgått arbeids- og velferdsforvaltningen, som mener at Nav og arbeidsmarkedet i for stor grad har skilt lag, mens den «gamle» arbeidsformen knyttet til inntektssikring i for stor grad preger måten å arbeide på. Dette viser, etter disse medlemmers oppfatning, at den nye etaten foreløpig ikke har maktet å gjennomføre intensjonene bak reformen fullt ut. Ekspertgruppen understreker at dersom Nav-reformen skal lykkes, må arbeidsmarkedskompetansen styrkes og kontakten med arbeidsgivere og tjenester tilpasses den enkelte. Disse medlemmer viser til at dette var en av de sentrale forutsetningene da Nav-reformen ble innført.

Ekspertgruppen peker videre på en strategisk retning i fem hovedpunkter: 1. Rykke nærmere arbeidsmarkedet og arbeidsgiver. 2. Større lokal frihet til å tilpasse tjenester til brukernes behov. 3. Mindre styring og mer ledelse. 4. Økt oppmerksomhet på brukeren, ikke på system. 5. Sikre kunnskapsbaserte tjenester og kompetanse i møte med brukerne. Disse medlemmer viser til at dette i realiteten er en beskrivelse av Stortingets intensjoner med Nav-reformen, og at ekspertgruppens anbefalinger viser at målet med reformen ennå ikke er nådd. Disse medlemmer mener at dette først og fremst handler om ledelse eller mangel på ledelse på alle nivåer i den nye etaten. Samtidig vises det til at det er påvist forskjeller fra kontor til kontor, og at det er gjennomført mange lokale forsøk med til dels gode resultater, men som man ved forsøksperiodens utløp ikke har evnet å integrere i det løpende arbeidet. Disse medlemmer mener at regjeringen derfor snarest bør iverksette et arbeid for å kartlegge hvilke interne mekanismer som har bremsset eller hindret den forventede gjennomføringen av reformen.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest iverksette et arbeid for å kartlegge hvilke interne mekanismer i arbeids- og velferdsetaten som har bremsset eller hindret den forventede gjennomføringen av Nav-reformen, slik at det nå blir fortgang i gjennomføringen.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, mener at ekspertgruppens rolle var å analysere hvor-

for Nav-reformens mål ikke var nådd, samt å fremme forslag om hvordan måloppnåelsen kunne bli bedre. Flertallet viser i denne forbindelse til ekspertgruppens mandat, der man blant annet kan lese:

«Den forskningsbaserte evalueringen viser blant annet at NAV-reformen så langt ikke har bidratt til målet Flere i arbeid og aktivitet – færre på stønad. Videre er det fortsatt en del brukere som opplever hjelpen de får fra NAV som utilstrekkelig. I enkelte tilfeller der flere enheter i NAV må samarbeide om oppfølgingen av brukeren, for eksempel NAV-kontoret og hjelpemiddelsentralen, er det viktig at samhandlingen skjer effektivt slik at det ikke tar for lang tid før han eller hun får nødvendig hjelp. Særlige utfordringer kan oppstå for brukere med sammensatte problemer som angår flere etater og tjenesteområder. Samtidig er arbeids- og velferdsforvaltningen tilført betydelig administrative ressurser etter NAV-reformen.

Blant annet på denne bakgrunn er det viktig å vurdere mulige endringer som kan gjøre organisasjonen bedre i stand til å nå hovedmålene for NAV-reformen:

- Flere i arbeid og aktivitet – færre på stønad
- Enklere for brukerne tilpasset brukernes behov
- En helhetlig og mer effektiv arbeids- og velferdsforvaltning.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Stortingets høring om Meld. St. nr. 33 (2015–2016), der det fremkom en rekke synspunkter på forbedringspunkter i måten Nav arbeider på, herunder samhandling med eksterne aktører, og at dette er viktigere enn nye regler.

Av innspill i høringen kan nevnes et styrket samarbeid og en tydeligere avklaring av rollen til arbeidslivssentra, karrieresentra og vekst- og attføringsbedrifter, der det foretas en tydeligere grenseoppgang mellom tiltak i egen regi og tiltak som heller bør kjøpes av andre. ASVL understreket at Nav lokalt må oppfylle inngåtte avtaler om kjøp av tiltaksplasser, men at dette ikke alltid skjer i dag.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen avstå fra forsøk med overføring av varig tilrettelagt arbeid (VTA) til kommunene og sørge for at VTA beholdes som en del av den statlige arbeidsmarkedspolitikken.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at vekst- og attføringsbedriftene får større ansvar for å følge opp

brukere på varig tilrettelagt arbeid i ordinær bedrift (VTO).»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet er skeptiske til sentrale føringer når det gjelder hvordan personer med behov for varig tilrettelagt arbeid i ordinær virksomhet (VTO) best kan følges opp, og mener dette kan løses best lokalt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forskrift/retningslinjer som trekker opp grensene for hva Nav selv skal kunne utføre i egenregi, og hva arbeids- og inkluderingsbedriftene skal utføre.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, merker seg den viktige rollen vekst- og attføringsbedriftene har som leverandør av tiltak til Nav. Gjennom mange år har denne sektoren utviklet gode tradisjoner og metodikk for å hjelpe personer med nedsatt arbeidsevne i aktivitet og tilbake i arbeid. Samtidig vil flertallet peke på viktigheten av at Nav får tettere kontakt med, og mer kompetanse om, arbeidsmarkedet. I tillegg er det relevant at flere brukere som har behov for det, får tiltak i ordinært arbeidsliv. Forsøk med tiltak i egenregi har bidratt til dette. Flertallet understreker at det er Stortinget som bestemmer hvor mye av tiltaksbudsjettet som kan overføres til drift, og at en slik omdisponering gir klare rammer for hvor mye Nav kan utføre i egenregi.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser videre til at tiltak i skjermet sektor tidligere ikke var gjenstand for konkurranseutsetting, men ble foretatt gjennom direkte kjøp. Disse medlemmer ber regjeringen evaluere resultatene av denne konkurranseutsettingen med tanke på brukermedvirkning og oppnådde resultater.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til kommersialiseringen av tiltak. Det er allerede alvorlige tendenser til monopolisering i kommersiell regi, med de åpenbare problemene det medfører.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen så snart som mulig komme tilbake til Stortinget med resultatene av evalueringen av konkurranseutsettingen av arbeidsmarkedstiltak i skjermet sektor med tanke på brukermedvirkning og oppnådde resultater og foreslå eventuelle endringer i anbudspraksis for bedre måloppnåelse.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, er opptatt av å sikre mangfold i tilbudet til personer som har behov for tiltak i skjermet sektor. Dette, og fordi flertallet mener konkurranse kan være et godt virkemiddel for å oppnå bedre resultater, var årsakene til den delvise konkurranseutsettingen av arbeidsmarkedstiltak i skjermet sektor. Flertallet viser til at Arbeids- og sosialdepartementet har gitt Proba Samfunnsanalyse A/S i oppdrag å evaluere iverksettingen av nye anbudsbaserte avklarings- og oppfølgingstiltak. Hensikten er å undersøke om disse bidrar til økt mangfold av leverandører, et bedre og variert tjenestetilbud for brukerne og forenkling av tiltakssystemet. Sluttrapport skal etter planen foreligge våren 2018.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det i Stortingets høring også ble etterlyst en tettere oppfølging av unge uten videregående skole, for å hindre at de blir kasterbatter mellom opplæringstjenesten og Nav, og en tettere oppfølging av personer på arbeidsavklaringspenger når de er på avklaring ute i bedrifter. Styrket kompetanse på arbeidsavklaring og karriereveiledning ble etterlyst. Det ble videre pekt på mye ventetid mellom tiltak, motsatt av det Stortinget forutsatte ved innføring av reformen. Behovet for kjeding av tiltak ble fremhevet. Det ble advart mot å prioritere dem som står nærmest arbeidsmarkedet fremfor dem med mer sammensatte behov. Tettere samarbeid med bedriftshelsetjenesten ble etterlyst. Flere høringsinstanser viste til at tiden ikke er inne for å kutte i ressursene til Nav og etterlyste en mer bevisst holdning til antall brukere pr. saksbehandler når det gjelder mulighetene for tettere individuell oppfølging.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at noen høringsinstanser ønsket økt bruk av bemanningsbyråer i arbeidsformidlingen, mens andre advarte mot dette fordi det i stor grad ville føre til formidling til midlertidig arbeid. Disse medlemmer viser til at Nav allerede i dag har frihet til å samarbeide med bemanningsbyråer etter en lokal vurdering av hva som er hensiktsmessig for den enkelte bruker. Disse medlemmer ser ikke behov for at Storting

og regjering skal styre på et så detaljert nivå som det vil innebære å pålegge etaten å utvide et samarbeid som allerede pågår.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen unnlate å detaljstyre Nav gjennom et sentralt pålegg om å utvide det eksisterende samarbeidet med bemanningsbransjen, men overlate dette til de vurderingene som allerede gjøres lokalt.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, merker seg at det mange steder samarbeides godt med bemanningsbransjen. Enkelte større Nav-kontor har også formelle samarbeidsavtaler. Flertallet anser det ikke som aktuelt sentralt å pålegge etaten å samarbeide med bemanningsbransjen, men støtter meldingens intensjon om å legge til rette for et godt samarbeid for å hjelpe personer som står utenfor arbeidslivet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at de fleste høringsinstansene etterlyste større lokal handlefrihet, økt kompetanse i etaten og større rom for individuelle tilpasninger, både når det gjaldt tiltak, samarbeid med eksterne, tidsforløp og hensynet til den enkelte brukers behov. Blant annet ble det fremhevet manglende fleksibilitet i regelverk og individuelle planer for pasientgrupper med lange sykdoms- og behandlingsløp. Det ble også advart mot at digitaliseringen av Nav skulle gå på bekostning av behovet for personlig veiledning for personer i livskrise.

Representanter for de funksjonshemmedes organisasjoner viste til at utviklingen har gått i riktig retning på noen felt, men at sysselsettingen av personer med funksjonsnedsettelse har stått på stedet hvil. Ungdomsgarantiene ble ikke oppfattet som å ta nok hensyn til unge med funksjonsnedsettelse. Digitaliseringen av Nav kunne blitt til nytte for disse brukergruppene, men oppfattes foreløpig som nok en hindring. Manglende iverksetting av Jobbstrategien fra 2012 og delmål 2 i IA-avtalen ble fremhevet. Disse medlemmer mener det er behov for en helhetlig plan for bedre å inkludere mennesker med funksjonshemminger i arbeidslivet.

En styrking av tilbudet til personer med psykiske lidelser ble etterlyst. Det ble i den forbindelse vist til gode erfaringer med en del forsøk med individuell jobbstøtte og viktigheten av at disse tiltakene ble videreført etter forsøksperioden. Også viktigheten av tett oppfølging av ungdom som skrives ut av barnevernet, ble understreket.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Navs tilbud til personer med psykiske lidelser styrkes. De gode erfaringene fra forsøk med individuell jobbstøtte må tas vare på ved at arbeidsmetodikken som er utviklet, videreføres og videreformidles i etaten etter utløpet av forsøksperiodene.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at på det organisatoriske plan pekte KS på at Nav-reformens forutsetning om et likeverdig partnerskap mellom stat og kommune ennå ikke fungerer tilfredsstillende.

Disse medlemmer mener at synspunktene som kom frem i Stortingets høring, viser at det fortsatt kreves en betydelig innsats for å realisere intensjonene bak Nav-reformen, både når det gjelder arbeidsretting, individuell oppfølging/plan, kompetanseoppbygging i etaten og evnen til å utnytte samarbeid med andre instanser på en målrettet måte.

Disse medlemmer viser til regjeringens oppsummering av hovedpunktene i Meld. St. 33 (2015–2016), der de foreslåtte tiltakene skal ha som mål å styrke og videreutvikle de arbeidsrettede tjenestene både for arbeidsgivere og arbeidssøkere, sikre utvikling av mer brukerrettede tjenester som er effektive, målrettede og bidrar til gode opplevelser for brukerne av Nav-kontoret, og gi Nav-kontorene økt myndighet og handlefrihet. Disse medlemmer støtter disse målene, men ser ikke at de representerer noe nytt. Tvert imot beskriver disse målene selve kjernen i Nav-reformen. At det er nødvendig å gjenta disse ti år etter, viser at det fortsatt er behov for vekt på gjennomføring, og at en betydelig innsats må legges på utvikling av god og endringsvillig ledelse på alle nivåer. Det bør trekkes veksler på erfaringer fra de mange kontorene som har gode resultater å vise til overfor ulike brukergrupper, og sikres at slike erfaringer formidles og tas i bruk i hele etaten, samtidig som det tas høyde for lokale variasjoner i behov.

Disse medlemmer viser til regjeringens forslag i kapittel 3 i meldingen knyttet til den arbeidsrettede oppfølgingen ved Nav-kontorene, som skal gi en tettere, enklere og bedre individtilpasset oppfølging av de brukerne som har behov for det, men minner også om målet om raskere avklaring til trygd for dem det er det rette for. Disse medlemmer støtter at arbeidet med forenkling av behovs- og arbeidsevnevurderingene som ble igangsatt under regjeringen Stoltenberg II, videreføres, men understreker at dette i tråd med Nav-reformen må være en kontinuerlig prosess. Disse medlemmer viser videre til at aktivitetskrav må følges av en tilsvarende rett til

aktivitet med god, individrettet kvalitet på tiltakene, slik Nav-reformen forutsetter, og at dette arbeidet er viktigere enn å innføre nye sanksjonsmidler.

Disse medlemmer mener det er behov for en forsterket innsats for å få ungdom i arbeid og viser til det løpende arbeidet under regjeringen Stoltenberg II med å garantere ungdom tett og prioritert oppfølging i arbeids- og velferdsetaten. Ny forskning, som regjeringen viser til i stortingsmeldingen, viser at de tre nåværende ungdomsgarantiene har et forbedringspotensial. Disse medlemmer vil poengtere at slike garantiordninger må følges tett opp og jevnlig forsterkes dersom de skal fungere som noe mer enn å være rene styringssignaler om at ungdom må prioriteres. Når regjeringen ikke prioriterer slik oppfølging av garantiordningene, må det påregnes at måloppnåelsen blir svakere. Regjeringen varsler nå at den vil avvikle og erstatte ungdomsgarantiene med en såkalt ungdomsinnsats. Disse medlemmer støtter ikke dette politiske grepet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til behovet for en arbeids- og velferdsetat med særskilt kompetanse på ungdom sine behov og utfordringer på arbeidsmarkedet, og mener ungdom må få en enda tydeligere prioritering i hele Nav-systemet. Både oppfølgingen, arbeidsmarkedstiltakene og arbeidsformidlingen må styrkes og bli skreddersydd for å få ungdom ut i arbeid. FAFO-rapporten i stortingsmeldingen viser til i sin omtale av ungdomsgarantiene, har tydelige råd om både bedre og flere tiltak rettet mot arbeidsledig ungdom, og om at organisering og ledelse, samt systematisk tilrettelegging særskilt for unge, er avgjørende om dette skal fungere.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å styrke ungdomsgarantiene, i stedet for å avvikle dem slik regjeringen nå legger opp til.»

Komiteens medlem fra Senterpartiet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å styrke ungdomsgarantien.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at det i kapittel 4 listes opp en rekke tiltak for videreutvikling av arbeidsmarkedsinnsatsen. Disse medlemmer støtter intensjonen i forslagene, men mener at et bedre samarbeid med

bemanningsbransjen ikke skal føre til et sentralt pålegg om utvidet bruk. Når det gjelder forholdet mellom tiltak i egenregi/kjøp fra eksterne tiltaksarrangører, mener disse medlemmer at slike vurderinger må bygge på en forutsetning om forutsigbarhet og ivaretagelse av den kompetansen som er bygd opp hos eksterne leverandører av arbeidsmarkedstiltak. Disse medlemmer mener det bør lages retningslinjer som trekker opp grensene for hva Nav selv skal utføre i egenregi, og hva arbeids- og inkluderingsbedriftene skal utføre.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti understreker at den kommersielle bemanningsbransjens kortsiktige profittmaksimering står i direkte motstrid til å gi folk trygg og langsiktig tilknytning til arbeidslivet. Disse medlemmer vil advare mot en utvikling der denne bransjen får større plass i arbeidet til Nav.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener videre at mindre vekt på telling av gjennomførte aktiviteter og mer vekt på resultater var et helt sentralt punkt i Stortingets forutsetninger da Nav-reformen ble innført, og at det at denne forutsetningen ennå ikke er gjennomført, er en viktig årsak til at helt sentrale deler av reformen ennå ikke er gjennomført.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen, som et viktig tiltak for økt handlefrihet og myndighet til det enkelte Nav-kontor, å gjennomgå tildelingsbrevet til etaten med et kritisk blikk og erstatte detaljstyring på virkemidler med mer vekt på styring gjennom oppnådde resultater.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, støtter meldingens intensjon om at det enkelte Nav-kontor må få økt handlefrihet og myndighet. Arbeidet med økt vekt på styring gjennom oppnådde resultater og mindre detaljstyring av virkemidler og aktiviteter bør forsterkes.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det enkelte Nav-kontor får økt handlefrihet og myndighet, og at man forsterker arbeidet med økt vekt på styring gjennom oppnådde resultater og mindre detaljstyring av virkemidler og aktiviteter.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter ikke forutsetningen om at Nav-kontorene ikke skal drive ordinær arbeidsformidling. Tvert imot vil slik arbeidsformidling styrke arbeidslivskompetansen i det enkelte Nav-kontor og føre til et tettere samarbeid med arbeidsgivere i privat og offentlig sektor, slik Nav-reformen forutsetter.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Nav-kontorene fortsatt skal drive ordinær arbeidsformidling, som et virkemiddel for å bygge opp, styrke og beholde arbeidslivskompetansen i det enkelte Nav-kontor og utvikle et tettere samarbeid med arbeidsgivere i privat og offentlig sektor, i tråd med Nav-reformens forutsetninger.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, mener at det i meldingen ikke ligger en forutsetning om at Nav-kontorene ikke skal drive ordinær arbeidsformidling. Flertallet viser til meldingen s. 54, der man blant annet kan lese:

«En hovedoppgave for Arbeids- og velferdsetaten er å bidra til å få flere i arbeid og færre på stønad gjennom kvalitativt god arbeidsrettet bistand og tjenester til jobbsøkere og arbeidsgivere. Rekrutteringsbistand til arbeidsgivere er sentralt for å lykkes med Arbeids- og velferdsetatens oppfølgingsarbeid overfor arbeidssøkere. Samtidig er det flere forhold som tyder på at dette området ikke har vært tilstrekkelig dimensjonert. Arbeidsgivere bør bli en viktigere målgruppe for etatens innsats. Det er behov for å øke omfanget av arbeidsgiverkontakten ytterligere for å styrke arbeidsmarkedskompetansen og rekrutterings- og formidlingsarbeidet i Arbeids- og velferdsetaten. Arbeids- og velferdsetaten skal også ha god beredskap for å bistå bedrifter som melder om permitteringer eller nedbemanning. Etaten må kunne tilby både arbeidssøkere og arbeidsgivere oppfølging som er behovstilpasset og målrettet mot et ansettelsesforhold. Dette forutsetter tilstrekkelige ressurser til å drive god oppfølging og at fokuset på formidling og rekruttering gjenspeiles i aktiviteter, organisering og samarbeid både innad og med eksterne aktører.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at regjeringen i kapittel 5 drøfter hvordan partnerskapet mellom stat og kommune kan forbedres. Disse medlemmer støtter dette og viser til at et sentralt element i den organisatoriske delen av Nav-reformen var et likeverdig partnerskap, der den statlige delen av etaten skulle legge mer vekt på å tilegne seg kompetanse fra det sosialfaglige arbeidet i kommunene. Mye tyder på at dette foreløpig ikke er fulgt godt nok opp lokalt, men at det er store variasjoner fra kontor til kontor. Disse

medlemmer viser til de vurderingene som ble gjort ved innføring av reformen, og som endte i en lokal valgfrihet mellom delt eller enhetlig ledelse.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet har forståelse for at et pålegg om enhetlig ledelse på det tidspunktet kunne oppfattes som en for stor endring å håndtere sammen med alle andre organisatoriske endringer, men mener at tiden nå er inne til å gjennomføre enhetlig ledelse ved alle kontorer, og at Nav-lederen lokalt også bør tiltre rådmannens ledergruppe.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at forslaget om å stimulere til større og færre Nav-kontorer bør være gjenstand for lokale vurderinger og beslutninger.

Disse medlemmer viser til regjeringens forslag om å avvike den statlige bemanningsnormen, men understreker at også eventuelle endringer i dagens bemanning må bygge på den samme lokale enigheten. Eventuelle sammenslåinger av fylkeskontor i forbindelse med regionreformen må baseres på den samme forutsetningen om regionale vurderinger og beslutninger, samt at det i begge tilfeller, både lokalt og regionalt, må tas hensyn til behovet for samiskspråklige tjenester i de fylker og kommuner der dette er relevant.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om at eventuelle endringer i bemanningen ved det enkelte Nav-kontor som følge av opphevelse av den statlige bemanningsgarantien, baseres på lokal enighet.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at en sammenslåing til færre og større Nav-kontor kun skjer som et resultat av lokale vurderinger og beslutninger. Det samme gjelder eventuelle sammenslåinger av fylkeskontor i forbindelse med regionreformen. På begge nivåer skal det tas hensyn til behovet for samiskspråklige tjenester i de fylker og kommuner der dette er relevant.»

«Stortinget ber regjeringen legge frem sak om enhetlig ledelse ved alle Nav-kontor, og at lederen også tiltre rådmannens ledergruppe i kommunene.»

Komiteens medlem fra Senterpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem sak om enhetlig ledelse ved alle Nav-kontor, og at lederen også bør tiltre rådmannens ledergruppe i kommunene.»

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, viser til Arbeiderpartiets forslag om enhetlig ledelse og at lederen tiltre rådmannens ledergruppe. Flertallet påpeker at en gjennomføring av dette blant annet krever en pålegging av hvordan rådmannens ledergruppe skal se ut. Flertallet mener slike spørsmål best løses lokalt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter stortingsmeldingens intensjon om at Nav-kontoret skal gis økt myndighet og handlefrihet, og at en utvikling av mer brukerrettede tjenester skal bidra til gode opplevelser for brukere av Nav-kontoret.

Disse medlemmer ser imidlertid at utviklingen av Nav har gått i motsatt retning av det som var intensjonen, og ser ikke at regjeringens forslag til tiltak vil motvirke dette. Til tross for intensjonen om «en dør inn», er situasjonen nå at en rekke oppgaver og beslutningsmyndighet er systematisk løftet ut av Nav-kontorene. Disse medlemmer mener at tanken om et generalistprinsipp i førstelinjen er utviklet til en forvaltningsmessig spesialistpraksis i spesialenhetene.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser i den forbindelse til St. meld. nr. 9 (2006–2007), og det kapittel som omhandler oppgaveorganisering og styringsprinsipper i arbeids- og velferdsetaten, punkt 5.1.6:

«Såfremt ikke andre viktige hensyn taler imot, er utgangspunktet for organiseringen at ansvaret skal legges på lavest mulige nivå. Ansatte i den statlige Arbeids- og velferdsetaten som har den daglige dialogen med brukere, skal ha stor myndighet til å fatte avgjørelser.»

Og videre:

«Den nye arbeids- og velferdsforvaltningen vil ha et betydelig innslag av forvaltningsoppgaver. Mesteparten er oppgaver innenfor statlig ansvarsområde. De fleste statlige forvaltningsoppgavene forutsetter i liten grad direkte brukerkontakt.»

Meldingen understreket, slik disse medlemmer ser det, imidlertid forutsetningen om at:

«(...) brukerne skal kunne få den nødvendige bistand og de aktuelle tjenester ved kontakt med sitt lokale arbeids- og velferdskontor. Det er NAV-kontoret og ikke den enkelte bruker som skal være ansvarlig for å samordne den interne oppgaveløsning i arbeids- og velferdsforvaltningen samlet sett. Dette er nødvendig for at oppgaveløsningen skal kunne framstå som helhetlig for brukeren.»

Disse medlemmer vil også vise til at denne meldingen la opp til å etablere:

«kompetente spesialenheter som skal støtte og avlaste lokal oppgaveløsning, og som ikke, eller i begrenset grad, vil ha direkte brukerkontakt.»

Disse medlemmer viser til slutt i denne sammenheng til arbeids- og sosialkomiteens behandling av St. meld. nr. 9 (2006–2007), jf. Innst. S nr. 148 (2006–2007), der en enstemmig komité uttalte:

«Komiteen viser til det pågående arbeidet med intern organisering av den nye Arbeids- og velferdsetaten, og ber om at behovet for beslutningsmyndighet i førstelinjen og behovet for god kompetanse i møte med brukeren gis høyeste prioritet. Etter komiteens mening er dette avgjørende for en vellykket reform. Komiteen viser til den brede politiske enigheten om hva som er formålet med Nav-reformen, en førstelinje som er god på individuell veiledning og oppfølging. Komiteen understreker at det å samle visse forvaltningsoppgaver skal bygge opp under målene med Nav-reformen.»

Det er disse medlemmers mening at komiteens merknad om behovet for beslutningsmyndighet og kompetanse i førstelinjen er forbigått og uthulet i arbeidet med den videre utviklingen av Nav. Videre vil disse medlemmer påpeke at det å samle forvaltningsoppgaver skulle bygge opp under målene med Nav-reformen, noe dagens oppgaveorganisering og styringsprinsipper i Nav ikke gjenspeiler.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser videre til den tverrpolitiske enighet det ser ut til å være om behovet for å gjenreise A-en i Nav, og at man ikke har lyktes tilstrekkelig med arbeidslinjen og «arbeid først» etter etableringen av Nav-reformen. Dette medlemmet vil imidlertid påpeke at A-en i Nav står i nær sammenheng med V-en i Nav, og at Navs helhetlige ansvar for både arbeid og velferd tilsier en tilstrekkelig balanse mellom disse hensynene. Det er dette medlems vurdering at meldingen ikke i tilstrekkelig grad reiser og behandler problemstillinger knyttet til dette kompleksset som Nav står oppe i.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at i arbeidet med oppfølgingen av Nav og behovet for reell myndighet i førstelinjen vises det til Stortingets behandling av Prop. 67 S (2015–2016), jf. Innst. 291 S (2015–2016) der en enstemmig komité uttalte:

«Komiteen vil påpeke at ut fra erfaring vil de brukerne som har rett på individbaserte ytelser, ha relativt større behov for hjelp enn gjennomsnittet av brukerne. Departementet må derfor påse at NAV-kontorene i hver kommune har nødvendig tid og personell til å bistå folk som trenger praktisk hjelp med utfylling av søknader for å få sine rettmessige ytelser. Dette er spesielt viktig for å kvalitetssikre og effektivisere søknadene i den avgjørende fasen for å unngå andre feil som av erfaring tar lang tid og skaper mye byråkrati.»

Disse medlemmer viser til at dagens situasjon i Nav ifølge «Et Nav med muligheter», sluttrapport av april 2015 fra Ekspertgruppen oppnevnt av Arbeids- og sosialdepartementet 20. mars 2014, er som følger:

«Det er på flere områder betydelige kvalitetsutfordringer i saksbehandlingen. Informasjonen fra NAV til bruker er ikke tilstrekkelig relevant eller forståelig for bruker NAV ser ikke ut til å ha tilstrekkelig utviklingskapasitet til forbedringer av eksisterende tjenester eller for å imøtekomme nye krav fra omverden. For liten oppmerksomhet om brukerorientering og vektlegging av brukeropplevelser.»

Dette går frem av den ene av Ekspertutvalgets to delrapporter, som omhandlet brukeropplevelser knyttet til ytelser.

Disse medlemmer merker seg at Nav ikke er i stand til å levere kjerneoppgaver som saksbehandling og informasjon på et helt grunnleggende nivå, ni år etter at Stortinget vedtok Nav-reformen. Disse medlemmer mener at den organisasjonsstruktur og styringskultur som har vokst frem i Nav, er hovedårsaken til dette, og at utviklingen er et klart brudd med intensjonen bak etableringen av Nav.

Disse medlemmer viser til SINTEF-rapporten «Omgjøring av vedtak i Nav og Trygderetten – omfang og årsaker» der det fremgår at hele 42 pst. av vedtakene Nav Forvaltning (nå Nav Arbeid og ytelser) omgjøres etter klage, og at Nav fatter vedtak på mangelfullt grunnlag i strid med forvaltningsloven. Rapporten forklarer den høye omgjøringsprosenten med et høyt press for å få opp «produksjonen» og en konkurransekultur der enhetene konkurrerer seg imellom på antall fattede vedtak – tilsynelatende uten henblikk på kvaliteten på vedtakene.

Disse medlemmer mener problemene med dagens detaljorienterte mål- og resultatstyring nå må erkjennes, og at denne utviklingen må snus. Det er positivt at mål- og resultatstyringen får økt kritisk

oppmerksomhet, men det er uklart hva som ligger i meldingens formulering om at

«... både styring og rapportering må i større grad legge vekt på resultater for brukerne og mindre telling av gjennomførte aktiviteter.»

Disse medlemmer ser ikke at meldingen belyser hva dagens mål- og resultatstyring skal erstattes med, eller at den overhodet belyser rettssikkerhetshensyn eller har fokus på kvalitet i Navs vedtak. Disse medlemmer finner ikke at man på et grunnleggende nivå erkjenner disse problemene, og at man kan vise til konkrete tiltak som vil avhjelpe situasjonen.

I tråd med regjeringserklæringens ambisjon om at det er helt nødvendig med konkurranse blir et gjennomgående element i offentlig virksomhet, er det ingen grunn til å tro at det blir et oppgjør med konkurransementaliteten i dagens Nav – uten at dette tematiseres i meldingen. Kjernepunktet for styringen, nemlig hva regjeringen ser for seg at enhetene skal måles på og konkurrere om, konkretiseres ikke.

Disse medlemmer er grunnleggende kritiske til en styringstankegang i offentlig sektor der man ikke ser forskjell på forretning og forvaltning, og der markedets konkurranselogikk brukes som styringsverktøy i offentlig sektor.

Disse medlemmer deler også LOs bekymring for formuleringene fra Ekspertgruppens sluttrapport om at «Nav-lederen bør være sterkere på utfordrende og autoritativ ledelse».

Disse medlemmer mener at lederutvikling og styringsprinsipper i offentlig sektor må ta utgangspunkt i forvaltningens formål om å oppfylle sentrale samfunns mål og ikke presse forvaltningen inn i en styringsideologi hentet fra det private næringsliv.

Disse medlemmer viser til ettersendt hørings svar fra KS på spørsmål stilt av disse medlemmer i komitéhøring 7. oktober 2016 om hvordan KS ser på forholdet mellom regionale spesialenheter/forvaltningsenheter og lokalkontorene i Nav:

«Hovedgrepet var sentralisering og spesialisering. Beslutningsmyndighet vedtak om statlige ytelser ble flyttet ut fra NAV-kontorene, sammen med flere tusen statlig ansatte til regionale forvaltningsenheter i 2008. Kursen for NAV ble lagt om fra innbygger- og brukerreform til byråkratreform. Forventningene og løftet fra statlig side var at spesialiseringen og sentraliseringen skulle gi høyere produktivitet, raskere og mer effektiv saksbehandling, bedre saksbehandlingskvalitet og økt rettssikkerhet for søkere på statlige ytelser i NAV. Da Riksrevisjonen i dokument 3:10 (2011-2012) «Effektiv ressursutnyttelse i NAV» foretok en realitetssjekk på løftene som de regionale spesialenheterne skulle innfri, gjorde den funn som var nedslående. Det meste hadde gått i feil retning. Produktivitet og effektivitet hadde gått sterkt

ned, saksbehandlingstidene hadde gått opp. Også saksbeholdningskvaliteten og brukernes rettssikkerhet hadde fått lide gjennom denne omorganisering.»

Spesialiseringen av ytelsesforvaltningen, hvor kompetanse er flyttet ut av Nav-kontor og oppgavefordelingen innad stadig er gjenstand for omorganisering, ser ikke ut til å ha vært vellykket. At en stor del av beslutninger om ytelser fattes av spesialenheter som ikke har kontakt med dem som har rett på tjenester, og som arbeider på et smalt saksfelt uten kunnskap om tilgrensende områder, bærer preg av en uhjemlet myndighetslinje som undergraver prinsippet om myndighet i førstelinjen.

Disse medlemmer mener at en politisk prioritering hvor flere beslutninger fattes i førstelinjen og færre i spesialenheter, vil bidra til å snu utviklingen. Det er først når Nav-kontoret får overført beslutningsmyndighet man vil se økt kompetanse på regelverk og at rett informasjon blir gitt til rett person – ut fra den enkeltes situasjon. Disse medlemmer mener at retten til egen saksbehandler må gjeninnføres, og at det interne fordelingsprinsippet av saker med «en nasjonal kø» er til hinder for dette.

Det er disse medlemmers mening at folks direkte kontakt med saksbehandler vil være med på å bygge ned byråkratiet i etaten. Disse medlemmer mener videre at en slik dreining vil lette samarbeidet mellom Nav og andre aktører fordi veileder i førstelinjen kan svare konkret og riktig på spørsmål om regelverk, ytelser og ordninger. Det er videre avgjørende for en myndig førstelinje at Nav-kontoret selv kan gjøre sine prioriteringer ut fra lokalkunnskap og konkret kjennskap til hvilket bistandsbehov den enkelte har.

Disse medlemmer er uenig i regjeringens plan om å stimulere til større og mer robuste Nav-kontor både gjennom kommunesammenslåing og interkommunalt samarbeid.

Disse medlemmer mener at en forutsetning for å yte gode og forsvarlige tjenester til innbyggerne er geografisk nærhet til Nav-kontoret, og vil understreke at Nav har ansvar for en betydelig gruppe mennesker som er avhengig av tett oppfølging og kort vei til Nav. Mange av disse menneskene kan ikke nyttiggjøre seg de generelle elektroniske tjenestene Nav tilbyr og får dårligere rettssikkerhet enn andre. Disse medlemmer vil understreke at disse menneskene har like stor rett til tjenester som andre, og at det er en klar svakhet ved meldingen at denne gruppen, med deres forutsetninger og behov, ikke er gitt større oppmerksomhet. Disse medlemmer er derfor skeptiske til en utvikling der Nav tvinger flere brukere over til digitale brukerløsninger, samtidig som man ønsker å bygge ned Nav-kontorenes rolle som veileder for brukerne. Digitalisering

må kombineres med god tilgang på bistand og veiledning for at brukernes rettssikkerhet ivaretas.

Disse medlemmer deler ikke synspunktet om at større kontorer yter bedre tjenester. Det foreligger ikke kunnskapsbaserte holdepunkter for å slå fast at de største Nav-kontorene leverer bedre tjenester enn små og mellomstore kontorer. Av rapporten «Nav-reformen: Støvet legger seg» går det derimot frem at

«(...) det er kun ved de store kontorene at NAV-reformen har signifikant negativ effekt på overgang til jobb. At det går bedre i de små kontorene, gjelder både på kort sikt (de første to årene etter at NAV-kontoret ble etablert) og på lengre sikt (mer enn to år etter opprettelse av NAV-kontor).»

Disse medlemmer vil særlig understreke at det går frem av samme rapport at Nav ikke lykkes med å følge opp unge mennesker med hjelpebehov, spesielt ikke unge med helseutfordringer:

«De minst oppløftende resultatene finner vi i gruppen som starter med en helserelatert ytelse og som er under 35 år ved start på forløp, ved at det er færre som gjør overgang til jobb etter innføring av NAV-reformen. I denne gruppen ser det heller ikke ut til å være noen bedring i sikte; mer enn to år etter at NAV-reformen ble innført er det mindre sannsynlig at disse kommer i jobb.»

Disse medlemmer ser at ungdom som gruppe krever nærhet til tjenester og at alle involverte parter samarbeider, noe som i stor grad også gjelder mottakere av økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven og andre med sammensatte behov. Disse medlemmer mener at en forventning om at disse menneskene skal reise langt for samtale med veileder eller delta i arbeidsrettet tiltak ikke har rot i virkeligheten, og at en slik organisering ikke kan fungere i praksis.

Disse medlemmer vil understreke behovet for at unge som trenger bistand og oppfølging fra Nav, ikke sluses inn i langvarige stønadsløp, men får nær, adekvat og tilpasset hjelp til å komme tilbake i arbeid eller utdanning.

Disse medlemmer vil understreke at intensjonen med Nav-reformen var «en dør inn», og mener at det er veiledere ved de lokale Nav-kontorene som skal ha hele oppfølgingen av mennesker med behov for hjelp. Disse medlemmer mener at færre brukere per veileder, flere ansatte på lokal-kontorene, mindre sentralt byråkrati og mer nærhet mellom folk og Nav er nøkkelen til å oppfylle denne intensjonen.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen anerkjenner hvor komplisert det er for en Nav-ansatt å være generalist, og finner at svaret på utfordringen er større kompetansetilbud. Disse medlemmer

legger derimot i begrepet generalistprinsipp en arbeidsmåte i Nav sammenliknbart med en allmennpraktiserende fastlege, en modell hvor kontoret gjennom intern samhandling med andre enheter kan gi brukerne et fullverdig informasjons- og veiledningstilbud. Det enkelte kontor og den enkelte bruker må kunne ta kontakt med saksbehandlere som har vedtaksmyndighet før saker besluttet. Dette innebærer at veileder på Nav-kontoret ikke kan ha kunnskap om alt regelverk Nav forvalter, men vet hvor kompetansen finnes, kan innhente informasjon og gi veiledning. Disse medlemmer mener at en førstelinje som er organisert på denne måten, vil harmonere bedre med intensjonen om «en dør inn» enn dagens organisasjon med et utlgjengelig saksbehandlernivå og et system bestående av et enormt antall avdelinger av spesialenheter.

Disse medlemmer vil vise til Nav-loven § 13 første ledd, lov 16. juni 2006 nr. 20, som hjemler kravet om at hver kommune skal ha et Nav-kontor. Disse medlemmer viser til lovens forarbeider, Ot.prp.nr. 47 (2005–2006) s. 83, hvor det står følgende:

«Bestemmelsen i første ledd krever at alle kommuner skal være dekket av et felles lokalt kontor. Hovedmønsteret etter loven er at det skal være et kontor i hver kommune.»

Kommunene har lagt viktige deler av sitt sosiale og økonomiske sikkerhetsnett for sine innbyggere til Nav-kontorene, og det er etter disse medlemmers mening et prinsipielt og åpenbart utgangspunkt at hver kommune/bydel har et selvstendig og faglig solid Nav-kontor.

Disse medlemmer vil understreke at Nav består av et likeverdig samarbeid mellom stat og kommune, og at Nav-strukturen ikke kan endres uten at det enkelte kommunestyret er enig i det.

Det er disse medlemmers utgangspunkt at det enkelte Nav-kontoret har tett kontakt med det lokale arbeidsmarkedet, kommunalt tjenesteapparat og kjenner godt til folkehelseprofil og demografisk sammensetning i sitt område.

Disse medlemmer viser til at når meldingen ikke i større grad legger opp til et mer omfattende samspill med kommunesektoren og den enkelte kommune, svekkes oppfatningen om at det er et reelt partnerskap mellom stat og kommune.

Disse medlemmer ser at et tett samarbeid med kommunene om bedre løsninger, både når det gjelder struktur- og organisasjonsproblemet i Nav, men også for å sikre lokal tilstedeværelse og kunnskap i hele landet, er grunnleggende for en myndig og beslutningsdyktig førstelinje i Nav.

Disse medlemmers klare oppfatning er at de føringer, og den retningen, regjeringen legger opp

til gjennom meldingen står i skarp motsetning til det det som er nødvendig for å oppnå myndige Nav-kontor.

Disse medlemmer vil påpeke at situasjonen i dag er at Navs førstelinje i praksis er tømt for oppgaver som innebærer reell myndighet. Dette gjelder både vedtaksmyndighet, myndighet til å prioritere lokalkontorets ressurser og myndighet til å organisere førstelinjen ut fra lokale forhold og forutsetninger. Det er disse medlemmers vurdering at en slik førstelinje ikke på noen måte kan fremstå som myndig, før en adresserer grunnleggende årsak og setter inn tiltak direkte knyttet til å løse dette problemet. Disse medlemmer er uenig i en organisering av ytelsesforvaltningen som medfører at det ikke lenger vil finnes kompetanse på flere ytelser i deler av landet. Det må utredes hvorvidt den spesialiserte vedtaksmyndigheten bør organiseres fylkesvis og føres over til de lokale Nav-kontorene.

Disse medlemmer mener at en sentralisering av Nav gjennom sammenslåinger av Nav-kontor uten annet mål enn et marginalet større handlingsrom knyttet til system for arbeidsmarkedstiltak, fremstår som ikke annet enn tomme løfter om myndige Nav-kontor inn i fremtiden.

Disse medlemmer viser for øvrig til at det i en grundig og helhetlig gjennomgang av Navs organisasjon og styringsprinsipper er en rekke konkrete ordninger og ytelser som kunne vært tematisert og behandlet gjennom en stortingsmelding, og som byr på utfordringer knyttet til brukervennlighet og myndighet i førstelinja. Imidlertid ser disse medlemmer at meldingen ikke berører disse temaene, men i hovedsak omhandler rammen for Navs virksomhet og forvaltning. Disse medlemmer går derfor ikke nærmere inn i problemstillinger knyttet til nevnte tema.

Disse medlemmer mener at regjeringen med denne meldingen legger opp til mer av det samme, og ikke legger inn nødvendige strukturelle grep for å snu en alvorlig, økende byråkratisk og negativ utvikling. Disse medlemmer mener at uten dette er det ikke mulig å sikre mer brukerrorettede tjenester og gode opplevelser for brukere gjennom reelt myndige Nav-kontor.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen realisere prinsippet om «en dør inn», ved at det lokale Nav-kontoret styrkes med folk fra spesialenhetene slik at folk erfarer at vi får myndige Nav-kontor.»

«Stortinget ber regjeringen realisere prinsippet om «en dør inn» i Nav ved at lokalkontorene styrkes. Styrkingen må skje ved en overføring av betydelige

ressurser og stillinger fra spesialenheter til førstelinje, og må være av et slikt omfang at det innebærer en reell og faktisk maktforskyvning.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser for øvrig til at stortingsmeldinga i en grundig og helhetlig gjennomgang av Navs organisasjon og styringsprinsipper burde tematisert og behandlet alle ordninger og ytelser, med utgangspunkt i brukervennlighet og hvilken myndighet som bør ligge i førstelinjen. Uten en slik gjennomgang er det ikke mulig å sikre mer brukerrettede tjenester og gode opplevelser for brukerne gjennom reelt myndige Nav-kontor.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen realisere prinsippet om «en dør inn», ved at det lokale Nav-kontoret styrkes ved at myndighet på områder som nå er lagt til spesialenhetene i strid med Stortingets forutsetninger da Nav-reformen ble innført, tilbakeføres til førstelinjen på en måte som styrker lokalkontorene gjennom overføring av ressurser, myndighet og kompetanse.»

Gjenreis førstelinjen i vårt sosiale sikkerhetsnett: Økt ansvar og myndighet og kommunal folkevalgt oppslutning

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ser behovet for å trekke linjene fra det som var formålet med Nav-reformen da den ble vedtatt, analysere hva som har skjedd og peke på nødvendige endringer for å få Navs organisasjon tilbake på sporet av det som var intensjonen med reformen. Disse medlemmer mener det derfor først må erkjennes at Nav er et samarbeid mellom stat og kommune, som to likeverdige parter. Disse medlemmer mener videre at staten må overføre ansvar og myndighet til førstelinja slik at medarbeiderne der blant annet kan gis vedtaksmyndighet for de ytelser som er knyttet til løpende oppfølging ved det lokale Nav-kontor. Disse medlemmer viser til at dagens situasjon hvor veileder ved Nav lokal legger opp en plan for oppfølging for den enkelte bruker, og hvor Nav Forvaltning (Nav Arbeid og ytelser) bestemmer om vedkommende skal få penger, ikke er holdbar. Videre genererer søknader om enkelte statlige ytelser en så betydelig mengde svarbrev fra ulike nivåer i Nav-systemet at det fremstår som direkte forvirrende for den som søker. Disse medlemmer mener at en slik fragmentert forvaltning fører til et økende og helt unødvendig byråkrati, og fremstår som det motsatte av brukervennlig. Hvilket byråkrati du trenger, avhenger av det systemet du har.

Befolkningsvekst og konsekvenser for arbeidslivet

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Statistisk sentralbyrås forventning om en fortsatt sterk befolkningsvekst i tiårene som kommer. Den vesentligste årsak til veksten består i innvandring, både fra land i og utenfor EØS-området.

Det er disse medlemmers utgangspunkt at den grunnleggende forskjell mellom disse to innvandringsgruppene er at vi har nasjonal kontroll over den innvandring som kommer fra land utenfor EØS-området. I EØS-området er innvandringen derimot styrt av prinsippet om friest mulig bevegelse av arbeidskraft. Det er disse medlemmers vurdering at flyktninger og asylsøkere fra eksempelvis Asia og Afrika åpenbart stiller større krav til integrering og oppfølging enn arbeidsinnvandrere fra EØS-området. Ulike forutsetninger, kulturelle og sosiale forskjeller kombinert med språk, utdanning og krigsopplevelser gjør integreringsarbeidet gjennom arbeidsdeltakelse og vårt sosiale sikkerhetsnett meget krevende. Internasjonal solidaritet er en sentral del av Senterpartiets og Sosialistisk Venstrepartis verdigrunnlag, og det er derfor viktig for disse medlemmer at Norge skal være annerledeslandet som ikke er seg selv nok. Vi har derfor et særlig ansvar i å ta vår del av det internasjonale ansvar for å gi trygge forhold for flyktninger og asylsøkere.

Disse medlemmer viser til at lønns- og arbeidsvilkår samt arbeidsledigheten er svært forskjellig innenfor EØS-området. I Øst-Europa ser landenes regjering det som viktig å ha et regelverk knyttet eksempelvis til midlertidig utstasjonering av arbeidstakere (utstasjoneringsdirektivet) som fungerer slik at de av landets innbyggere som ønsker å arbeide i et høyinntektsland, eksempelvis Norge, skal gis anledning til å konkurrere ved hjelp av en lavere godtgjørelse av sin arbeidsinnsats. Derfor er det motstand mot prinsippet som ligger i EU-kommisjonens forslag til nytt utstasjoneringsdirektiv, hvor det heter at det skal være lik lønn for samme arbeid, på samme sted. Årsaken til dette er selvsagt at østeuropeiske lands myndigheter ser utstasjonering av arbeidstakere som et bedre tiltak enn at de selv må utbetale velferdsytelser til arbeidsledige eller at arbeidsledige emigrerer fra landet. Disse medlemmer ser at det under slike forhold er nøkternt vurdert naturlig at vi fortsatt vil ha en betydelig arbeidsinnvandring fra disse landene, av flink, arbeidsom ungdom som tar de arbeidsoppgaver som har lavest krav til kvalifisering, samt i bransjer hvor fagorganiseringen er svakest og/eller fallende. Disse medlemmer ser at en slik utvikling gir et overskudd av arbeidskraft på stadig flere arbeidslivsområder, noe som svekker disse områdenes lønns- og arbeidsvilkår i forhold til

andre bransjer. Disse medlemmer mener at dette åpenbart truer hele den norske modellen hvor staten har ansvaret for balanse i tilbud og etterspørsel av arbeidskraft, og hvor partene arbeidsgiver og arbeidstaker har sentrale roller for å balansere næringslivets fortjeneste mellom kapital og arbeid.

Disse medlemmer vil påpeke at konsekvensen av den frie arbeidsinnvandring innenfor EØS-området er at nettopp de grupper i Norge som har svak tilknytning til arbeidslivet, herunder mennesker med nedsatt arbeidsevne, blir sterkest negativt berørt. Videre er arbeidsinnvandring, etter disse medlemmers mening, den viktigste årsaken til at den økonomiske forskjellen mellom folk øker i Norge. Disse medlemmer viser til at når en skal motvirke en slik utvikling innenfor rammene av Navs virkemidler, forutsetter det en langt mer offensiv innsats som vil innebære store økonomiske uttellinger over statsbudsjettet. Hovedjobben må, etter disse medlemmers mening foregå i den enkelte kommune hvor en har oversikt over arbeidssøker og aktuelle arbeidsgivere.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at digitaliseringen av Nav er nødvendig, og skulle vært kommet mye lenger enn den er. Veldig mange tjenester egner seg godt til nettbaserte løsninger der hver enkelt av oss kan ordne det meste selv. I mange av livets møter med Nav er dette praktisk og fint.

Dette medlem vil likevel sterkt understreke at digitale løsninger ikke må gå på bekostning av Navs muligheter og kapasitet til å drive nær veiledning, særlig av mennesker i vanskelige livssituasjoner. Dette medlem advarer mot konsekvensene av å tro at digitalisering skal overta for sosialt arbeid og oppfølging.

Dette medlem mener det trengs å tenke nytt om Nav. Det er et sterkt driv for større avstand til dem som bruker og trenger Nav. Den uunngåelige konsekvensen er enheter der teoretisk behandling av livene til enkeltmennesker blir resultatet, der man aldri kan snakke direkte med en saksbehandler for å løse problemer, og der rettssikkerheten til innbyggerne kommer i fare.

Dette medlem mener det er grunn til bekymring når det er på det rene at saker som kunne vært løst på lavt nivå, i stedet ender med avslag og kanskje tap av rettigheter og muligheter for den enkelte.

Dette medlem mener følgende prinsipper må legges til grunn for videre arbeid med Nav:

Nav skal alltid søke å løse problemer på et lavest mulig nivå. Dette medlem understreker at praksis med avslag på grunn av manglende opplysninger i en søknad eller lignende må avsluttes, systemet må ha en plikt til å følge opp den enkelte i stedet for å

vedta avslag. Mye kan løses via direkte personlig kontakt og telefon. Nav må legge stor vekt på klar- språk. Et Nav-ombud eller en lignende struktur for å drive praktisk hjelp og konfliktløsning mellom Nav og innbyggerne må på plass.

Videre viser dette medlem til Innst. 50 S (2014–2015) der flertallet avviser forslaget om å opprette det Nav-ombudet som Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti tidligere har sagt de er for. Det Nav-ombudet som Kristelig Folkeparti, Høyre og Fremskrittspartiet selv fremmet forslag om å opprette. Dette medlem viser til at de samme partiene skriver at de skal avvente ekspertenes utredning og regjeringens behandling. Dette medlem kan fortsatt ikke se at partiene har holdt sitt løfte om å opprette et ombud, og håper det nå endelig er tid for at Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti holder sine løfter.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig fremme forslag om oppretting av Nav-ombud etter modell fra Pasient- og brukerombudet.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til sitt forslag i Innst. 50 (2014–2015):

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig komme tilbake til Stortinget med en vurdering av opprettelse av et NAV-ombud.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti presiserer at kontorene må få sterkere myndighet og faglig frihet lokalt. Det innebærer at Nav trenger å forsterke førstelinjen. Dette medlem mener nye oppgaver må følges av nok ansatte ute i organisasjonen, ikke gjennom å sentralisere stadig flere funksjoner bort fra hverdag og lokalsamfunn.

Den enkelte innbygger må ha en reell mulighet til å komme i kontakt med saksbehandleren sin, særlig gjelder dette i saker som ikke er av helt enkel og standardisert karakter. Dette medlem forstår den frustrasjonen som ligger i at mange mennesker opplever Nav som et ansiktsløst system, fordi det gir avmakt når du ikke kan få forklart saken din, særlig hvis det er forvirring om sakens innhold, eller misforståelser. Det kan ikke være et krav at man skal kunne forklare komplekse livssituasjoner skriftlig for å være trygg på ivaretagelse av sine egne rettigheter og rettssikkerhet. Særlig ikke i Nav.

Nav trenger avbyråkratisering. Dette medlem understreker at dette er noe ganske annet enn de blinde budsjettkuttene regjeringen utsetter alle offentlige etater for. Nav har vært et sted for sterk mål- og resultatstyring, som er til hinder for dyna-

misk og fornuftsbasert ledelse og arbeid. Historier om søknader som avslås fordi en risikerer å bryte saksbehandlingsfristene, ikke fordi avslag er riktig, er svært alvorlig informasjon. Det er positivt at det jobbes med systemene internt i Nav, men dette medlem forventer at det også speiles gjennom klar endring i de årlige tildelingsbrevene til Nav.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå styringsmodeller i offentlig sektor med den hensikt å fjerne tidkrevende byråkrati, rapportering, kontroll og detaljstyring, og isteden la ansatte få bruke sitt faglige skjønn og stole på deres vurderinger.»

Dette medlem påpeker at vi må trygge de ansatte. Dette medlem viser til at Nav møter mennesker i svært vanskelige livssituasjoner. Ansatte i Nav er utsatt for trusler og vold. De som går på jobb for samfunnet i Nav, skal være trygge, dette er spørsmål som må stå øverst på prioriteringslisten.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Representantforslag 25 S (2014–2015) fra Arbeiderpartiet om eit tryggare arbeidsmiljø for arbeidstakarar i valds- og trugsmål-utsette yrke og Innst. 174 S (2014–2015), der intensjonen i forslaget fikk tilslutning fra en samlet komité.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at kommersialiseringen må stoppes. Disse medlemmer mener det er en farlig utvikling at kommersielle bemanningsbyråer får en sterkere posisjon i arbeidsformidlingen. I stedet for langsiktige perspektiver og søken etter å sikre hele og trygge jobber, og langsiktig tilknytning til arbeidslivet, risikerer vi at kortsiktighet og enkeltoppdrag blir hverdagen.

Disse medlemmer viser til at Nav har en rolle i livet til alle innbyggere i Norge. Disse medlemmer mener det er helt avgjørende at Nav er funksjonelt, skodd med moderne systemer og er tilgjengelig og dialogorientert.

Norge trenger et Nav der rutineoppgavene blir sømløst, og der tiden brukes til å ivareta folk som trenger hjelp til å komme i arbeid eller til å stå på beina gjennom en tøff situasjon i livet. Målet med Nav må være at den enkelte møtes på en god måte, får den veiledningen som trengs og en oppfølging som er individuell.

Disse medlemmer understreker at det er Nav som følger opp den enkeltes behov, som kjenner

lokale forhold og lokalt arbeidsliv, står i sterk motsetning til en blind aktivitetsplikt og til sentralisering av Nav-kontorer. Ideen om at stadig større deler av Navs arbeid skal være ansiktsløs saksbehandling, er en utvikling som vil svekke arbeidsrettet oppfølging og et sterkt sosialt sikkerhetsnett.

Disse medlemmer viser til hvordan en sentralisering av kontorer og oppgaver gir et Nav som har mindre kontakt med de menneskene Nav er til for, og mindre mulighet til å kjenne lokale arbeidsmarkeder og næringsliv. Denne avstandsreformen vil gjøre Nav mindre i stand til å finne fornuftige løsninger basert på sunn fornuft og kjennskap til lokale forhold. Disse medlemmer understreker at idésettet om å øke avstanden mellom den som bruker og trenger Nav og dem som fatter beslutninger, gir Nav mindre muligheter til å lykkes med sitt oppdrag.

Disse medlemmer finner det forunderlig hvordan det synes å ligge en komplett blindsoner knyttet til utfordringene den massive arbeidsinnvandringen har gitt oss som følge av EØS-avtalen. Med svært tynne krav til faktisk arbeid når folk kommer til Norge, med for dårlig opprenskning i bransjer med massiv sosial dumping og med de alvorlige problemene enkelte av dem som søker seg til Norge kommer i, er det åpenbart at Nav trenger egne, sterke strategier for å møte dette.

Den ukontrollerte arbeidsinnvandringen gir store utfordringer, både for norsk arbeidsliv og for Nav, og disse medlemmer mener det er vesentlig at regjeringen vurderer om Nav har kapasitet og virkemidler til å håndtere de utfordringene Nav har som følge av EØS.

Disse medlemmer advarer mot en utvikling der kjerneelementene i det sosiale sikkerhetsnettet uthules, og viser i den forbindelse særlig til de siste årenes stadige angrep på grunnleggende velferdsordninger. Regjeringen fører også en politikk der enkelte grupper dyttes over fra ytelser i folketrygden til sosialhjelp. Dette gir unødvendig utrygghet for den enkelte og mer byråkrati i Nav, alt for å fremstå hardere mot fattige eller folk med innvandrerbakgrunn. Disse medlemmer vil advare mot å bruke Nav som et verktøy for denne typen kortsiktige partipolitiske markeringer.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen avstå fra forsøk med overføring av varig tilrettelagt arbeid (VTA) til kommunene og sørge for at VTA beholdes som en del av den statlige arbeidsmarkedspolitikken.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen sørge for at vekst- og utførelsesbedriftene får større ansvar for å følge opp brukere på varig tilrettelagt arbeid i ordinær bedrift (VTO).

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen så snart som mulig komme tilbake til Stortinget med resultatene av evalueringen av konkurranseutsettingen av arbeidsmarkedstiltak i skjermet sektor med tanke på brukernedvirkning og oppnådde resultater og foreslå eventuelle endringer i anbudspraksis for bedre måloppnåelse.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sørge for at Navs tilbud til personer med psykiske lidelser styrkes. De gode erfaringene fra forsøk med individuell jobbstøtte må tas vare på ved at arbeidsmetodikken som er utviklet, videreføres og videreformidles i etaten, etter utløpet av forsøksperiodene.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen, som et viktig tiltak for økt handlefrihet og myndighet til det enkelte Nav-kontor, å gjennomgå tildelingsbrevet til etaten med et kritisk blikk og erstatte detaljstyring av virkemidler, med mer vekt på styring gjennom oppnådde resultater.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen sørge for at Nav-kontorene fortsatt skal drive ordinær arbeidsformidling, som et virkemiddel for å bygge opp, styrke og beholde arbeidslivskompetansen i det enkelte Nav-kontor og utvikle et tettere samarbeid med arbeidsgivere i privat og offentlig sektor, i tråd med Nav-reformens forutsetninger.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:*Forslag 7*

Stortinget ber regjeringen unnlate å detaljstyre Nav gjennom et sentralt pålegg om å utvide det eksisterende samarbeidet med bemanningsbransjen, men overlate dette til de vurderingene som allerede gjøres lokalt.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen om at eventuelle endringer i bemanningen ved det enkelte Nav-kontor som følge av opphevelse av den statlige bemanningsgarantien, baseres på lokal enighet.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 9*

Stortinget ber regjeringen snarest iverksette et arbeid for å kartlegge hvilke interne mekanismer i arbeids- og velferdsetaten som har bremsert eller hindret den forventede gjennomføringen av Nav-reformen, slik at det nå blir fortgang i gjennomføringen.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen om å styrke ungdomsgarantiene i stedet for å avvikle dem slik regjeringen nå legger opp til.

Forslag fra Arbeiderpartiet:*Forslag 11*

Stortinget ber regjeringen legge frem forskrift/retningslinjer som trekker opp grensene for hva Nav selv skal kunne utføre i egenregi, og hva arbeids- og inkluderingsbedriftene skal utføre.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen sørge for at en sammenslåing til færre og større Nav-kontor kun skjer som et resultat av lokale vurderinger og beslutninger. Det samme gjelder eventuelle sammenslåinger av fylkeskontor i forbindelse med regionreformen. På begge nivåer skal det tas hensyn til behovet for samiskspråklige tjenester i de fylker og kommuner der dette er relevant.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen legge frem sak om enhetlig ledelse ved alle Nav-kontor, og at lederen også tiltrer rådmannens ledergruppe i kommunene.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen realisere prinsippet om «en dør inn», ved at det lokale Nav-kontoret styrkes ved at myndighet på områder som nå er lagt til spesialenhetene i strid med Stortingets forutsetninger da Nav-reformen ble innført, tilbakeføres til førstelinja på en måte som styrker lokalkontorene gjennom overføring av ressurser, myndighet og kompetanse.

Forslag fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 15*

Stortinget ber regjeringen realisere prinsippet om «en dør inn», ved at det lokale Nav-kontoret styrkes med folk fra spesialenhetene slik at folk erfarer at vi får myndige Nav-kontor.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen realisere prinsippet «en dør inn» i Nav ved at lokalkontorene styrkes. Styrkingen må skje ved en overføring av betydelige ressurser og stillinger fra spesialenheter til førstelinje og må være av et slikt omfang at det innebærer en reell og faktisk maktforskyvning.

Forslag fra Senterpartiet:*Forslag 17*

Stortinget ber regjeringen om å styrke ungdomsgarantien.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen legge frem sak om enhetlig ledelse ved alle Nav-kontor, og at lederen også bør tiltre rådmannens ledergruppe i kommunene.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 19*

Stortinget ber regjeringen snarest mulig fremme forslag om oppretting av Nav-ombud etter modell fra Pasient- og brukerombudet.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen gjennomgå styringsmodeller i offentlig sektor med den hensikt å fjerne tidkrevende byråkrati, rapportering, kontroll og detaljstyring, og isteden la ansatte få bruke sitt faglige skjønn og stole på deres vurderinger.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité, med unntak av I, II, III som fremmes av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til meldingen og ber Stortinget gjøre slike

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen sørge for at en sammenslåing til færre og større Nav-kontor må være gjenstand for lokale vurderinger og beslutninger. Det skal tas hensyn til behovet for samiskspråklige tjenester i de fylker og kommuner der dette er relevant.

II

Stortinget ber regjeringen om at eventuelle endringer i bemanningen ved det enkelte Nav-kontor som følge av opphevelse av den statlige bemanningsgarantien må være lokalt forankret og basert på god lokal dialog. Tjenestetilbudet til kommunens innbyggere skal opprettholdes.

III

Stortinget ber regjeringen sørge for at det enkelte Nav-kontor får økt handlefrihet og myndighet, og at man forsterker arbeidet med økt vekt på styring gjennom oppnådde resultater og mindre detaljstyring av virkemidler og aktiviteter.

IV

Meld. St. 33 (2015–2016) om Nav i en ny tid – for arbeid og aktivitet, vedlegges protokollen.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 8. november 2016

Arve Kambe

leder

Stefan Heggelund

ordfører

